

GAMLA HVITFELDTARES ÅRSBOK 2022

utgiven av
Kamratföreningen Gamla Hvitfeldtare

*från 1948 till 1978 utgiven
under titeln*

”GAMLA LATINARES ÅRSBOK”

ETT DRÖMSPEL

Strindberg kunde nog
ej ana att hans drömspel
blev en hemsk mardröm

haiku av Ulf Herrströmer

Omslagsbild:

Studenter 1967 på skoltrappan

Äntligen våra första flickor!

Vi är några äldre herrar i kamratföreningen som aldrig fick uppleva flickorna på skolan, de första tog studenten våren 1967. Det finns anledning att vara avundsjuk. Det måste ha varit som att plötsligt ha fått ost på ostmackan! Ett slags human fullbordan i Margareta Hvitefeldts anda - och till hennes ära!

Vi andra missade förstås mycket; parfymdofen, klappret av deras skor, fniss och glam, den flyktiga beröringen, lektor Sunessons sexuallektion i blandad klass och testosteronsvaj som ett käckt men lätt störande bakgrundssorl.

Kärlek uppstod förstås i klasserna - mellan gossarna och flickorna. Åh, dessa ljuva ungdomsförälskelser! I våra gamla ingångna korridorer, trappor och klassrum. Anne-Charlotte och Christer blev ett par - i skolan! Hon skriver: "Christer Lillhage och jag gifte oss 1970 och skiljde oss 1971. Christer gifte aldrig om sig och fick inga barn..."

Mella raderna i Anne-Charlottes återgivning av Christers äventyr på Älvsnabbens långresa, känner man den enorma styrka som en innerlig ungdomsförälskelse har! En njutbar läsning... Åren går - men minnena består och blir till slut till lätt glunade höstlöv...

Innehåll 2022

[4]

RAGNAR SJÖGREN, en av våra flitigaste skribenter ställer frågan "vad håller hjärnan på med - och varför". En klart rättfärdig fråga - som han söker besvara i Julaftonens Vintermörker. Den hamnar till sist hos Fröken Nilsson -den älskansvärda.

[10]

ANNE-CHARLOTTE PETTERSSON botaniserar i minnet och skriver om CHRISTER LILLHAGE -klasskamrat på treåriga latinlinjen, som hon kilade stadigt med. De tog studenten samma vårdag 1967. Sedan gjorde Christer lumpen i flottan och hamnade på HMS ÄLVSNABBEN flottans kryssningsfartyg par preference! Nu får vi följa med på den resan.

[18]

ETT VÄRLDSGENI från Olskoken hyllas av LARS BRINK också han ett världsgeni från den berömda RIV årgång 1962. Lars gick helt nyligen bort men vi hann få in detta bidrag! Vi beklagar!

[20]

HAIN REBAS som bl.a. varit försvarsminister i Estland funderar nu över vad som rör sig i PUTINS hjärnvindlingar...

[22]

Av de hundratals, kanske tusende Hvitfeldtare som blivit läkare gör JAN WESTIN ett nedslag och hämtar upp en handfull förtjänta doktorer som utmärkt sig och bör förevas i Årsboken!

[34]

Som folkskolegrabb och sedan grönsiska minns BO ENEROTH stunder i doktors väntrum. Sens moral: ÄT FISK -BLI INTELLIGENT!

[37]

Funktionärer, Verksamhetsberättelse, protokoll för 2022

[41]

I serien av MATS FÄLLMAN ("Masken") har vi hunnit till Villa Mentöven, utanför Hindås för inspektion.

Och strax förflyttar vi oss till Rio de Janeiro och Ipanema i en avgörande Samba...

[47]

CLAES REIT förlorar sig i efterkrigstidens Wien - till tonerna av AntonKardas cittra; kan du spela cittra, fåglarna de kvittra... Alltmedan svartabörshandeln i penicillin grasserar.

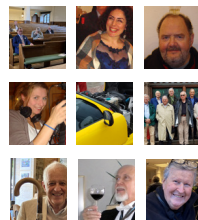
[54]

Valberedningens mästare FLEMING SINCLAIR höjer pokalen för sanning, sol och sundhet och tömmer pokalen med den hem-

[58]

VARIA ger oss inblick i dagens skola och alla de framgångar som inhöstats - men också några minnesord om de medlemmar som lämnat oss.

[64]

Att Drömspelet utvecklas till ett mardrömsscenario är en vansinnesfärd som måste stoppas! Ser vi en tendens till att fiskstimmet vänder?

Redaktionen: Årsboken produceras av Bo Eneroth sedan 2007. Vidare medverkar: Gilbert Holmström (Imp.), Ulf G H Malmsten (Varia), Klas Borssén (Pyssel), Ragnar Sjögren, Anna-Charlotte, Claes Reit, Flemming Sinclair m. fl.

Tryckning: Printpartners, Göteborg. Layout och originaldesign Elizabeth Lindblom Brandt. Typsnitt Adobe Garamond, Futura och Futura Book. Papper: Munken Pure 120 g och 240 g. Tryckt med generösa bidrag från Kungl. och Hvitfeldtska stipendieinrättningen.

Stort tack: Till våra läsare som ser fram mot årsboken att avnjutas med skinkmackan till Jul, till alla övriga som bidragit med artiklar, foto, bilder och engagerat arbete! Redaktionen lyfter på hatten!

Förhoppning: Till våra medlemmar som inte erlagt årsavgiften till föreningen 2020, 2021, 2022, ber vi er att besinna att vårt medlemsunderlag tunnats ut och att vi är angelägna om att fortsätta verksamheten! Vi tar gärna emot generösa bidrag för vår framtida existens!!!! Sådana publiceras i nästa årsbok 2023! Stort tack på förhand!

Om vad som kan hända när man tittar in i Julaftonens Vintermörker

RAGNAR SJÖGREN

Julian Barnes är en omvittnat bra författare. Han kan berätta. Det tilltalar mig. Den lika svåra som avundsvärda konsten - att fatta sig kort - även den behärskar han. Men inte minst tycker jag om honom därför att han är så bra i intervjuer - klok och koncis men ändå anspråkslös.

Julian Barnes – den så sällsamt kloke

För några år sedan gav Julian ut en tankeväckande bok, om Dmitrij Sjostakovitj i Stalins Sovjet. Snart sagt varje vecka den hösten tvingades han, arme man, att framträda i svenska media. Han tydliggjorde då, utan att bli ens det minsta oförsämd, kvalitetsskillnaden mellan en riktigt bra författare och våra svenska

kulturjournalister. B.a. berörde han – med äkta ödmjukhet - den eviga frågan om författarens syn på människans minne. Jag minns att jag vid diskbaljan, på själva Julafton, efter en välavvägd jullunch, avnjöt också en repris. Julian var än mer lyssnansvärd då, kanske därför att jag ofta har behov av ett s.k. omtag – enligt modernt språkbruk.

Mitt eviga bryderi: Vad håller min hjärna på med – och varför?

Frågan om minnet har, tycker jag, i dessa kulturvärldens diskussioner fått en något olycklig avgränsning. Man diskuterar endast i vad mån minnet kan bli litat på. Minnet är, som jag ser det, bara ett av många uttryck som kommer fram ur människans tankeapparat – ofullkomlig som den är, på gott och på ont. När vi ägnar oss åt minnandet har denna apparat råkat styra våra tankar bakåt i tiden. Ibland går de dit, ibland är de i stället sysselsatta med nuet. Understundom tänker vissa av oss rentav framåt på den oklara morgondagen. Det för mig fascinerande är hur tankarna lyckas hoppa runt och plocka upp än det ena, än det andra, ibland faktiskt tvinna denna härva till en tråd, dock sällan en med styrkan hos spindelns väv.

Numera talas det vitt och brett om artificiell intelligens, s.k. AI. Som jag förstår det betyder detta att datorn med sin omänskliga kapacitet skall inte bara efterapa utan också vidareutveckla det allra bästa av människans tankeförmåga. Men många av oss envisas med att tro att vi är unika och tänker så bra att vi överglänser datorn, inte minst tack vare våra briljanta asso-

ationer. Tyvärr har vi nog då hemfallit åt ett kvalificerat självbedrägeri. För troligen är mina tankebanor förnedrande enkla för datorn att kartlägga. De associationer som jag tolkar som bevis på att jag fortfarande är spännande nytänkande framstår nog inte ens som elementära när datorn applicerar sitt enklaste sorteringsprogram på dem. Mina tankars krumsprång kan kanske överraska – men inte på grund av sin briljans. Omedelbart torde de inlemmas i gruppen ”Pinsamma avarter” och fullständigör därmed bilden av individen Ragnar. Ingen är fullkomlig, allra minst denne gamle man.

Med detta såsom havande blivit sagt (sade den omständlige gamle Latinaren från det ännu äldre och ännu finare Latinläroverket) vill jag ändå delge Dig hur min tankeapparat denna Julaftonskväll kom att uppfylla mig med några minnen. Och för mig var det glädjebbringande att dessa hågkomster beredde mig så behagliga känslor. Kan datorn på samma sätt uppfyllas av känslor av lust och glädje? Om det har jag inte den ringaste aning.

Årens flykt

Och så här var det som tankens krumbukter förrirade sig: I ett sällsamt tillstånd av avspänd ro blickade jag ut i vinterkvällen. Jag var dock så medveten och vid mina sinnens fulla bruk att jag kunde uppleva att jag på samma sätt, andra julaftnar hade tittat in i samma vintermörker – om än från andra boningar, genom andra fönster:

- 1947 i Göteborg, mitt uppe i den egna familjen såsom julfixerat, tindrande barn - med skräckblandad förtjusning väntande på tomten

- 1977 i Täby, som värd för föräldrars och släktingars julfirande – nu endast måttligt julroad och med tankarna besvärande upplåsta vid olika arbetslivsproblem

- 1984 i Danderyd, på sjukhuset där, med min Mamma på besök hos hennes döende syster Gun

- 2021, på den dag som är, (enligt direktöversättningen från franskan, utlärd till oss av vår älskade lärare, Monsieur Gynnär Ahlborn) fortfarande i Danderyd, men nu i Evas och min pensionärsbostad, faktiskt med utsikt ner över just den sjukhusavdelning där min Mamma Ingegerd och jag för en liten evighet sedan besökte hennes syster Gun.

Mina tankar snurrade runt, osorterat. Till slut stannade de, vid moster Guns son, min förtjusande kusin Peter, åttio och det med råge. Som många i denna ålder har Peter drabbats av olika besvär. Jag hade på morgonen ringt honom för att önska God Jul och också mejlat honom en hälsning. I den uttryckte jag bl.a. den förhoppningen att ”vår idag så komplicerade värld plötsligt en morgon - genom ett oförklarligt mirakel - skall ha omvandlats till de paradisiska ängder som vår barndoms bibliska berättelser lyckliggjorde oss med.”

Denna skrivning kan synas vara enbart en gammelmanslek med ord. Dock förhåller det sig så att den faktiskt ger äkta uttryck för en åldrad människas fåfängliga önskan att tillvaron faktiskt skall få bli litet ljusare och mer glädjefyllt. Det krävs nog en annan åldrad människa för att rätt förstå denna förhoppning. Peter gjorde så och mejlsvarade: ”Du är verkligen en överraskningarnas man som lyckas att så oförklarligt ingjuta nytt mod och locka fram glädje i sinande krafter och därmed motverka det andliga förfallet. De paradisiska barndomsängder du framhåller känns visserligen idag i mångt och mycket mer som illusioner, men grunden är ju byggd på hälleberget. Därför vill jag gärna dela Din förhoppning!” Det känns skönt när man förstår varandra!

Ovanstående nedteknade jag innan jag, aningen lättare om hjärtat, gick till sängs denna Julaftonskväll, I Nådens År, 2021. Det kändes viktigt att ha satt det på pränt. Alltför ofta försvinner vad jag gjort, tänkt och känt ut i ingenstans.

Tillvaron lär må bra av att den s.k. tesen följs av sin antites. Följdriktigt – om än kanske inte helt logiskt - kommer här ytterligare en skrivning, nertecknad när Det Nya Året just ringts in, påtagligt mer glättad, mitt med modern terminologi alldeles eget/egna narrativ om:

Min debut i arbetslivet

Jag har ju tidigare skrivit ner sporadiska minnen från mina barn- och ungdomsår. Den tidsresan slutade söndagen den 6 juli 1963 då jag med min lilla Folkvagnsbubbla inträffade i Stockholm för att redan påföljande morgon möta arbetslivets vedermödor. Så löd den dagens epistel:

Än idag kan jag mardrömma om flytten från barndomens och ungdomens småstadsäsvliga Göteborg till det redan då storstadsjaktande Stockholm. Flyttlasset gick den första söndagen i juli 1963. Vädret var nästan lika uselt som mitt humör. Inför denna färd in i Folkhemmet hade jag dessutom tvingats byta min kära, lilla BMW mot en Folkvagnsbubbla. På taket hade jag surrat en säng av enklaste modell. Den hårda anpassningen till arbetslivets verkliga vedermödor och glädjeämnen hade börjat. Men det är en helt annan historia... Fast kanske ändå inte så särskilt anorlunda...

I de yttersta av dessa dagar har jag börjat tänka en del också kring arbetsåren, något som jag nogsamt undvikit under de många år som förflutit sedan jag stängde den konsultverksamhet som i lika delar förgyllde och förpestade de sista åren av mitt och Evas slit för jordklotets nationalräkenskaper.

När jag nu har börjat fundera på att nedteckna några minnesbilder från Alla Dessa År så har jag en skrämmande farhåga – att jag inte skall kunna undgå att trampa på självförhåvens försåtliga mina. För så här är det. Det finns nog inte den äldre farbror som inte lider av det

förbryllande behovet att intala sig själv, hustrun, barn, barnbarn och för övrigt alla andra tidigare, nuvarande och kommande jordevarelser, att just han har satt lika eviga som viktiga avtryck på jordskorpan. Enligt samtliga av mig omhuldade världsreligioner så lider inte kvinnorna av samma dårskap. Som jag och mina generationskamrater upplevt världen lär ju kvinnorna ha varit mer än nöjda om de fick föda och vårda våra barn, i bästa fall inom armlängds avstånd från den värmande spisen. Detta var alltså Vår Sanning – ända till dess att Metoo med sin fulla kraft raserade vår världsbild, ja golvade oss för gott.

En senkommen bekännelse

Som sagt, jag tror att självförhåvelsen snarare än det kränkande beteendet är den stora synd som jag – och de flesta av mina kumpaner - gjorde oss skyldiga till. Och hur skall jag då förhålla mig till denna minerade mark. Jo, jag säger så här: Jag avger härmed på heder och

Fröken Nilsson – den älskansvärda

samvete en självdeklaration som en gång för alla framför min djupt kända bön om förlåtelse. Och jag vill dessutom försöka reda ut begreppen. Sanningen är helt enkelt denna: Jag var i arbetslivet närmast pinsamt duktig och duglig, kort sagt den perfekta arbetaren i vingården. Men, tyvärr, det är bara halva sanningen – för samtidigt var jag mestadels lika pinsamt fel-, trög- och långsamtänkande. Så när jag framöver kommer att lovsjunga mina egna insatser skall jag bemöda mig om att icke underlåta att också redogöra för de fadäser som oftast gick hand i hand med mina bästa stunder av självupplevda framgångsögonblick.

Och därmed har det blivit dags att låta denna berättelse, som jag alltså äger alldeles själv=ensam, få ta sin början. Krafterna är begränsade så jag kommer att inte låta den omfatta mer än blott och bart

den allra första dagen i den ändlösa raden av dagar.

Först måste vi dock få svar på den viktiga, överordnade frågan om denna arbetsdag från bruttonationalproduktssynpunkt verkligen hade något berättigande överhuvud.

Svaret måste bli ett rungande NEJ! För detta tilldrog sig på den tiden då hierarkiska strukturer betydde allt – nästan. Så den mäktige Chefen för den kartellartade förening för reklambyråer som - i avsaknad av bättre alternativ - tvingats att anställa mig måste i varje ögonblick visa sina medlemmar sin manhaftiga dådkraft. Och då gick det ju inte an att en enda solig sommardag ha kontoret semesterstängt.

En älskansvärd Söderböna

Den första juliveckan bemannades alltså Föreningen av den nyanställda jämte – inte minst - den rödhårigt paranta Söderbönan och tillika växeltelefonisten fröken Nilsson (vars förnamn jag inte har en aning om; detta tilldrog sig nämligen för så vansinnigt länge sedan -

före den Du- och Brorreform som dåvarande Socialdepartementsgeneralen Bror Rexed utmanade dåtidens eliter med). För vad skulle en uppringande reklambyrådirektör ha tyckt om han beretts tillfälle att prata enbart med den i och för sig förtjusande fröken Nilsson (detta var långt före även den tid då någon Hon ringde – och Hen var inte ens påtänkt). Så visst behövdes det i svarspanelen också en ekonom med akademisk värdighet, hur totalt ovetande om allt och ingenting denne än var. Min motvilliga beredvillighet att vara på plats som telefonsvarare hade ju varit den avgörande nyckel som öppnat Paradisets Port till denna upphöjda ansvarsposition inom den svenska reklamvärlden, i alla fall just denna tidiga måndagsmorgon.

Och vad hände sedan denna dag, strikt telefonmässigt? Inte någon ringde – förutom fröken Nilssons alla privata beundrare. Som den växelekvilibrist hon var hade hon inga problem med att hålla dem alla på avstånd, var och en på hans egen väntaposition i den enorma telefonväxeln - medelst sinnrikt elektrifierade linor. Apparaten var visserligen platsbyggd, i sitt alldeles egna rum, av Lars Magnus Ericsson i egen hög person men uppvisade ändå inte minsta likhet med dagens lika sårbara som minimalistiska enheter.

Om fröken Nilsson bör tilläggas att hon inte heller lät sig störas av den unge ekonomens suktande blickar. Så han fick hitta på något annat att fördriva sin dag med. Redan före tiokaffet var han utmattad - av till lika delar fasa och leda vid det arbetsliv han just konfronterats med. I en skrubbb hittade han dock en leksak, en räknemaskin av märket Olivetti, även den elektrifierad men med italiensk härkomst och därmed inte helt tillförlitlig. Den fungerade dock för vissa elementära additionsövningar, i hans fall följande: Hur många timmar skulle han behöva arbeta fram till den i ett avlägset töcken skimrande pensioneringsdagen?

Gammal trotjänare – nästan elektrifierad

enligt så komplicerade beräkningsmodeller att vi inte kan utsluta att de varit direkt utlösande för det nya millenniets finansiella kriser).

Även denna, min första, arbetsdag skulle väl ändå komma till sitt slut – som alla tidigare dagar under Mänsklighetens Ökenvandring?

Jo, men visst. Enligt det tjänstereglemente som jag ålagts att fullt ut ta till mig var arbetstiden 0830 – 1700 (plus icke kompenserad övertid). Dock, gökuret över den befriande utgångsdörren masade sig framåt så erbarmligt långsamt att jag, i mitt dvalaliknande tillstånd, tappat förmågan att rätt avlyssna dess inbyggare. Så när Västergöken gol för fjärde gången

En arbetskyggs påtvingade anpassning

Jag tror att uträkningen blev i stort sett korrekt – dock att min förändringsobenägenhet visade sig redan vid denna första arbetskalkyl. Jag hade t.ex. förutsatt att Annandag Pingst alltid skulle infalla på en måndag – allt annat vore ett allvarligt brott mot den då fortfarande gällande budordningen, av stentavelstyp. Sedermera har ju just denna Annandag kvittats mot Nationaldagen, Den Sjätte Dagen i Juni (ett av Carl Bildts bestående bidrag till Vårt Svenska Samhälle). Och där sprack tyvärr den i och för sig förnämliga premiärkalkylen! För sannolikheten är ju faktiskt två på sju att denna flyttade Annandag infaller på en lördag eller på en söndag. (Tack och lov har ju detta faktum beaktats i senare svenska kollektivavtal – tyvärr

önsketänkte jag och hörde någonstans inom mig också ett femte, befriande pip. Denna villfarelse gav mig, trodde jag, rätten att säga ett korrekt God Middag till den häpna fröken Nilsson och rusa ut i det spännande Sommarstockholm. Men där slog verkligheten till. Jag upptäckte mitt fatala misstag och erinrade mig att för tidig avgång tveklöst utgjorde grund för avsked på s.k. grått papper. Så fröken Nilsson tittade bekymrat på galningen när han efter tio minuters förbryllande utomhuspermission återkom – något slokörad och nu om möjligt än mer försagd och bortkommen.

Alla följande dagar under mina sju år – av Lea/Rakelkaraktär - inom Den Fina Föreningen var inte identiska med denna första. Men nog

var det många av dem som bjöd på den ena eller den andra stolligheten. Och en sak hade dagarna gemensamt; ytterst sällan avhandlades annat än basala frågeställningar om hur medlemmarna (dock inte deras närmast livegne slavarbetare) skulle kunna tjäna någon extra procent, än på det ena, än på det andra. Men glädjande nog avhandlades detta tämligen ofta över en god och näringsriktig tjänstelunch, kanske rentav en middag, i bästa fall under sobert uppslupna former - gärna på Restaurang Metropol. Detta tilldrog sig alltså då, för några arbetslivsgenerationer sedan, långt innan åttiotalets nyliberala affärshjältar lät denna stilfulla gentlemannakrog sjangsera. Detta skedde plötsligt, över en natt, när dessa ynglingar i sitt övermod festade till det så till den grad att det anrika etablissemanget med ens omvandlats till Sveriges HARD ROCK CAFE.

Ragnar Sjögren bidrog i Årsboken 2012 med "Hvitfeldtska, Farfars skola – och också min". Ragnar påpekar att hans utveckling efter 2012 inte ger anledning att ändra på den gamla presentationen:

Ragnar Sjögren tog studenten på Hvitfeldtska 1958, latinlinjen. Liksom dussintalet framåt-syftande gossar från den studentklassen gick han sedan på Handelshögskolan. Han arbetade under många år inom reklambyråbranschen. De sista tjugo åren av arbetslivet verkade han som ekonomisk rådgivare - i tidens anda - under mottot: "Har Du inte haft ekonomiska problem tidigare, vänd Dig med förtroende till mig!"

Ragnar påpekar dock: Med välvillig tolkning kan man kanske skönja en antydning till personlig utveckling hos skribenten. Han har under alla dessa år hunnit bli en riktigt gammal farbror med de för åldern typiska fenomen, som tyvärr krymper den yttre tillvaron - utan att ännu ha begränsat hans inre liv. Faktiskt vill han gärna tro att han med åren blivit aningen klokare, åtminstone mer livserfaren.

Restaurang Metropol på den gamla goda tiden. (Den unge Ragnar skymtar t.h. i entrén)

HMS Älvsnabbens långresa 1967-68

”Från skolbänken till de sju haven”

ANNE-CHARLOTTE PETERSSON

Denna berättelse är baserad på Christer Lillhages brev som matros i flottan och långresan med HMS Älvsnabben. CL tog studenten -67 på latinlinjens halvklassiska gren. Studerade till jurist och arbetade som sådan hela sitt yrkesliv. CL avled i maj 2016 just fyllda 70 år.

Våren 1967

Klass LIII 3 skulle ta studenten och var nu abiturienter. Väntan på studentdagen var fylld av både nervositet och glädje! Vilka ämnen skulle man komma upp i, skulle man klara sig?

Klassen utgjordes av tjugotvå elever, varav av tio flickor (alla pionjärer på skolan) och tolv pojkar.

Mycket prat om vad man skulle göra sedan, men för pojkarnas del var det klart: LUMPEN!

CL hade vid mönstringen framfört önskemål om att få komma till flottan, vilket det också blev. Karlskrona med inkvartering på bataljon Sparre. Livet i lumpen var inte helt likt det hemma, i skolbänken eller i föräldrahemmet! Upp i ottan, marschera, kämpa osv.

2/8: ”Jag har något ganska tråkigt att berätta! Sexton av oss matrosar har uttagits till Älvsnabben!” Långresan med henne var planerad från november 1967 till april 1968. Alternativet för den värnpliktige hade varit sjömättningsfartyg eller isbrytare i Bottenviken hela vintern. Lätt att förstå vad valet blev!

L³ på väg till examen

Hösten 1967

Efter förberedelser i såväl Stockholm som i Karlskrona blev det då avgång från Karlskronas Örlogsbas den 9/11 kl10:30. ”Mamma och pappa var nere och tog farväl av mig. Själva avskedet blev en högtidlig ceremoni med musikorkester och paradstationer på däck.”

Bland vita mössor igen, eller med barkassen från redd i land.

Ett dygn senare gick färden genom Kielkanalen.

12/11. Passerade Dover i Engelska Kanalen och påföljande dag in i Biscayabukten. ”Ljumba vindar och sjutton grader i luften. Vid middagstiden siktade vi ett stim tumlare. En tjugig syn att se dessa fiskar komma hoppande parvis någon meter upp ur vattnet.”

Vidare förbi Cap Finistère, genom Cadizbukten, till Lissabon.

17/11. Gibraltar. ”Vid åttatiden skymtade vi den världsberömda klippan. Underbar syn att skåda två världsdelar på en gång. Solen lyste på den vita kalkstensklippan, medan Atlasbergen låg i dunkel på andra sidan. Stim av både flygfisk och delfin kunde skådas från fartyget”

18/11. Casablanca. Första inlöpet i utländsk hamn. ”Älvsnabben firades med pompa och ståt. Musikkår och massor av matroser på kajen.”

23/11. På väg till Las Palmas. ”Två generatorer har gått sönder, så vi blir tvungna att gå in till Las Palmas. Fartygschefen har skickat efter en ingenjör och reservdelar från ASEA i Västerås.”

Stoppet blev längre än vad man räknade med. Det blev permission med sol och bad, 30 grader varmt och restaurangbesök, om man inte hade vakten. Fem dagar försenade gick färden vidare till Freetown, Sierra Leones huvudstad.

4/12. Freetown. ”Redan när vi gick in i viken vid Freetown, mötte oss en fruktansvärd värme och fuktighet! 80 procent luftfuktighet och 38 grader i vattnet.” Småbåtar med unga män cirkulerade runt fartyget för att byta varor med de svenska sjömännen. En mycket omtyckt bytesvara var fartygets tomma plastdunkar. ”Fick inte tag i någon, utan kastade ut två par av mina kalsingar, för vilka jag blev lovad en bongotrumma. Men killen tog kalsingarna och stack!”

Freetown verkade ha blivit en klimat - och kulturchock för brevskrivaren! Var lättad då Älvsnabben lade ut och ”fartvinden började ge liv åt lungorna!” Fartyget stävade nu i sydvästlig riktning över Sydatlanten, mot Rio de Janeiro, en resa på tio dygn.

6/12. ”Vi närmade oss stiltjebältet nära ekvatorn. Vädret som tidigare varit solsken övergick nu i molnighet, regn och fukt. Vid 13-tiden siktade vi den första valen. Den låg stilla och sprutade en stor stråle rakt upp i luften.”

”Tidigare på dagen hade bassängen och rutschkanan inför morgondagens dop färdigställt. Allmän spänning inför dopet!”

7/12. Dopet. ”Neptuns sändebud hade under gårdagen annonserat dennes intåg i fartyget. Kl 13 efter åtskilliga utsmyckningar med tuschpenna, ister, havregryn och ketchup var vi klara att döpas. Först hölls tal av seconden till Neptuns ära och därpå började dopet, som var upplagt i stationer. Första var medicencentralen, där sväljning av diverse smörja försiggick, sedan insotning och pensling med allehanda kemikalier och därefter kyssa fartygets tjockaste mans äckligt med goja besudlade mage. Till sist den fruktade rutschkanan ner i dopet. Innehåll: kimrök, avskräden, köksavfall, spyor m m. Efter allt detta skall man ju vara en riktig sjöman!”

Sjömannen vaknade påföljande morgon med illamående! På kvällen filmvisning i F-mässen, ”Ta fast tjuven” med Grace Kelly och Cary Grant. Biljettpris:1 krona.

12/12. CL ville slippa arbetet som ”uppassare” i furirmässen och fick nu arbete med ”vanligt matrosjobb.” Knackade rost och retade sig på de jäkla pillemausarna (varvsarbetarna) i Karlskrona, som bara hade målat över rosten. På kvällen blåstes ”klart skepp” d v s fartyget klart för strid. Det blev till att krypa ner i 2:a kanons durk.

13/12 Lucia. ”Kl 6:30 tågade ”hon” in och i sitt släptåg alla stjärngossarna. Konstigt att höra sången med enbart mansröster, men stämningen var som den skulle. Kanske man drog på munnen lite åt de håriga benen och armarna!”

Äntligen sjöman

Dopfunten med goja och värre

Vid ekvatorn, nydöpt på ”linjen”

14/12. ”Sikrade Sydamerikas kust. Härligt att skåda land efter tio dygn ! Då jag stod frälsarkranspost simmade två stora delfiner omkring mig och lystrade till mina visslingar och kikade på mig med sina stora kloka ögon. Senare gick vi in i en underbar lagun (Cabo Frio, Brasilien) för restaurationsarbeten, målning bl a. Vi fick inte bada på grund av hajfaran.”

15/12. Rio de Janeiro. ”Idag har vi anlänt till världens vackraste stad! De vita skyskraporna sken bländvita mot de höga bergen. På det högsta står Kristusstatyn. Då vi gick in var det mörka moln över Rio, men just på statyn lyste en intensiv ljuskägla. Alltsammans verkade otroligt!”

16/12. Brasilianska flotta tillhandahöll bus-sar för att åka till Copacabana. I 100km/t på sexfiliga gator prejade bussarna varandra och chauffören log brett åt passagerarnas högljud-da skrik. Efter badande och strandtennis vidare till Ipanema Beach.

På kvällen nattklubb. ”Hela kvällen var en enda karneval. Man skrattade, sjöng och dansade till långt in på natten. Alla ville dansa med de utländska ”marineros!”

17/12. Fotbollsmecenaten Göransson hade ordnat med sittplatsbiljetter till en fotbollsmatch på världens största arena Maracana, (över 200 000 platser) mellan Botafogo och Bangu. ”Det skalv i hela arenan när hemmalaget Botafogo gjorde mål.”

19/12. ”För första gången gick jag glasvakt. Jag skulle slå i skeppsklockan varje halvtimme. Detta gjordes i tvåtimmarspass mellan kl 15-17 och 03-05. Däremellan var jag nere på kajen och beskådade kackelackorna och de stora asråttorna, stora som katter och sprang och käkade bland soporna på kajen. Vi var tvungna att stänga ventilerna för att inte få in ohyran i mässarna.”

20/12. Sista dagen i Rio. Fyra man hyrde taxi för utflykt till bergen, Sextio svenska kronor för sju timmar! Åkte utefter beacherna, sedan smala serpentinvägar i bergen och genom djungler, för att till slut komma upp till Kristusstatyn 900 m över havet. ”Saknar ord att beskriva denna underbara utsikt! Hoppas att fotona jag tagit härifrån blivit lyckade.”

24/12 Julafton. Itajai, hamnstad i Brasilien. ”När vi vaknade blev det kaffe med dopp (Pricks pepparkakor). Alla önskade varandra ”God Jul”. Fick både telegram och telefonsamtal hemifrån. Underbart!

Julmiddagen var uppdukad på halvdäck för 280 personer. ”Trots 35 grader värme kände man igen smaken av svensk julmat, som var över förväntan och lutfisken och gröten var inte sämre den!”

Julbord på halvdäck i Itajai Brasilien

CL med en TT

25/12 Juldagen. ”Alla trötta efter gårdagens ståhej. I hela båten rådde den tystnad och värdighet, som man är van vid hemifrån. Hög-tidlig gudstjänst med nattvardsgång. Det är underligt vad vår fartygspastor ändrar karaktär från en av oss till den värdige och fint skrudade ”budbäraren”. Till lunch fick vi återigen svensk julmat och till middag kalkon och rödkål.”

26/12. ”Låg på däck och solade hela dagen. På kvällen såg vi ”Alla tiders Casanova” med Jerry Lewis på ”Atlantbiografen:”

30/12-2/1 -68. Buenos Aires. ”Efter sightseeing i staden med taxi under dagen blev kompiserna och jag bjudna till argentinska vänner på middag. Konversationen försiggick på italienska. Som sagt, man har glädje av sina spåk-kunskaper. (CL läste italienska under tre år i gymnasiet). Många i Buenos Aires har föräldrar och släktingar, som är italienare.”

31/12 Nyårsafton. ”Hade vakten hela dagen. Var kombinerad löpare och glasvakt.” Ombord ordades ett ”Children Party”, där CL och ytterigare en man klädde ut sig till isbjörn respektive djurtämjare. Varmt innanför ”pälsen” av frotté. Kalaset blev lyckat. En reporter från Sveriges Radio var också där.

”Kl 20 ringde jag in det nya året i skeppsklockan för dem därhemma. Vilken ära, eller hur?”

1/1 1968 Nyårsdagen. Blev inbjudna av chefen för SKF i Buenos Aires till hans fashionabla representationsvillan med ”oändlig” tomt och underbar trädgård. Bjöds på grillade köttträtter till tonerna av en paraguayansk orkester. ”En verklig upplevelse!”

2/1. Avgång BA. ”Intrycket av BA var mycket gott. Alla var vänliga och mycket frikostiga. Mer europeiserat än Brasilien. Fruktansvärt trött efter allt nattsudd och alla fester.”

4/1. Åtta dagar till sjöss kvar på väg till Salvador, Brasilien.

”Vid uppställningen besked om skjutning med ”Humlan”-marinens målrobot.

Började idag arbeta i fartygets tvätteri, som ersättare för en tvättare som opererats för blindtarmen i Buenos Aires. Bra jobb, något varmt, men fritt från befäl.”

6/1. ”Låg och solade mig på halvdäck och läste färdigt Thor Heyerdahls bok *Kon-tiki*. Kunde göra egna jämförelser, fast mina inte på långt när så spännande.”

11/1. Salvador de Bahia. Staden, som ligger på en halvö vid Atlankusten har idag ca 4 miljoner invånare. Stadens historiska del är klassat som ett världsarv.

12/1. ”Nisse och jag begav oss till zoologiska trädgården. Vi kom en timma före öppningsdags, men djurskötaren tog med oss på en rundvandring i alla fall. Vegetationen och djurlivet fick en att känna sig som mitt inne i djungeln.”

14/1. Två av kamraterna begav sig till marknaden och inhandlade två apor. Den ena, arg och aggressiv, gömde sig i mässen och var inte helt lätt att få tag på. Vad som sedan hände med aporna har inte framgått.

15/1. Åter till sjöss. På väg till Bridgetown, Barbados.

Deltog i navigationskurs, som anordnats ombord. Gick igenom den internationella sjötrafikförordningen. ”Kanske möjlighet att avlägga skepparbrevet i Göteborg?”

16/1. Under eftermiddagen undervisning om brännskador, tryckskador och liknande.

18/1 "Älvsnabben 25 år"

"Klart skepp intogs efter drabbningsdiv. Skjutningarna var i samband med den första genomgående övningen, som berörde hela fartyget. Fingerade träffar från flygplan medförde att åtskilliga "skadades och dödades". Kl 16 gick sekonden igenom övningen i sin helhet."

Fick både ris och ros.

20/1. "Rent skepp" d v s storstädning. Dagens höjdpunkt blev nyckelbesättningens spex. Förberedelser hade pågått under två dagar. "För första gången i Älvsnabbens historia inrättades "Nyckelorden". En guldblänkande nyckel skall under varje långresa utdelas till de mest omtyckta personerna ombord. I år till fartygschefen, sekonden, navigeringsofficeren, skeppsuppbördsmanen och ytterigare två besättningsmän Efter spexet supé i gunrummet för deltagande i spexet, sammanlagt 24 personer."

22/1. Utanför Holländska Guayana. Passerade alldeles intill Djävulsön, där Dreyfuss satt fången.

23/1. Förmiddagen ägnades helt åt båtjänst. Livbåtarna sattes i sjön. Hög sjö och kraftiga hävningar i båten. "Vi drev snabbt från fartyget och fick sätta in alla krafter för att ta oss tillbaka. Vid upphissningen höll det på att gå riktigt illa, då en åra kom i kläm och knäcktes. Nästan uppe vid livbåtsdäck fick en kraftig hävning i fartyget nästan livbåten att välta. Som tur var höll sig alla i de säkerhetslinor som går ut från fartyget. Det var bleka och uttrötade matroser, som gick ombord efter den livbåtsmanövern!"

25/1. Bridgetown, "Kl 10:00 ankrade vi upp i viken utanför Bridgetown. Vi paradankrade, dvs motorbåtar, livbåtar, ankare och fallrep skall på exakt samma tidpunkt fällas ut och sättas i vattnet. Det hela gick med en förvä-

nansvärd precision."

26/1. Tog permissionsbåten iland och turistade, besökte fiskmarknad, badade, surfade och åt och drack gott. CL uttrycker en förvåning över att nästan alla är svarta. "Inte vad man föreställt sig".

(Ursprungsbefolkningen, indianer, utrotades av européerna, som koloniserade Västindien. Ättlingar till slavar från Afrika utgör nu större delen av invånarna).

28/1. Hade vakten hela dagen. En av aspiranterna blev opererad för tarmvred i Dakar, skickades därefter hem till Sverige över Jul och Nyår och senare till New York för att sedan återvända till Älvsnabben på Barbados. "Kul för honom att komma tillbaka, men dyrt för svenska försvaret, tiotusen kr."

"Låg på backen hela dagen under en gassande sol och lät med jämna mellanrum kristallklart vatten svalka min varma hydda."

30/1-2/2. Bequia Island, Admiralty Bay. Båttjänst, arbete i tvätteriet, men även iland och "turistade."

Blev bjudna på lunch för 150 pers av en svensk marindirektör, för att tacka Älvsnabben för den fina utbildning hans söner fått ombord under tidigare långresor. Lunchen gick av stapeln på Bequia Beach Hotel. Under hela lunchen spelade ett steel-band. Marindirektören kunde inte själv delta, då han flyttat från ön till Sverige.

2/2. Till sjöss igen. "Knoget med de vita uniformerna i tvätteriet började. Kranen till ångan läckte mer än vanligt, så vi hade säkert åttio grader därinne! På kvällen snackade jag med förrådsman om universitetsstudier. Fick kompendium om företagsekonomi."

3/2. Utanför Curacao. ”Längs hela kusten låg raffinaderier, som mottager olja från Maracai-bosjön”

5/2. Cartagena, Columbia. Tog taxi till stan. Letade efter ett ställe där man kunde köpa förkrympta indianhuvuden. Hittade dock inga.

6/2. ”Fick i uppgift att guida runt en samling columbianska matroser på båten.

Kl 13 var vi bjudna till den svenske konsuln. Denne var något av en bohem, men hade en söt och trevlig sekreterare.” Lunchen smakade bra; räkbricka, helstekt ox, genomgående öl och vit rom.

9/2. Avgång från Cartagena. Farväl till Sydamerika!

4/2. På väg till Vera Cruz. ”Har bestämt mig för att följa med en resa till Mexico City anordnad av LM Ericson. Vi kommer att förläggas i olympiabyn och återresan kommer att ske med flyg. Inte varje dag man flyger för 16 kr!”

15/2. Drabbningsdiv på livbåtsdäck. Fartyget hade träffats på åtskilliga ställen av beskjutning från fientliga jagare 20 ”döda” och 10 ”svårt skadade”.

21/2. Avgång från Vera Cruz mot Key West USA.

”Besöket i Mexico City blev en av höjdpunkterna under resan. Jag skrev ett brev till mamma om händelserna i MC.”

Följaktligen har jag ingen dagbok från det besöket. Vet dock att Älvsnabbens besättning fick provspringa den olympiska löparbanan på Aztecastadion innan spelen hade börjat.

23/2. ”Fick besked om att det finns ett orkancentrum utanför Philadelphia. Vindstyrkan i

centrum c:a 40m/sek och vågtopparna 10-15 m. Det är inte klokt, vilken tur vi haft tidigare under resen!”

24/2. ”På morgonen siktade vi Cuba, Fidel Castros förlovade land. Vi följde kusten hela förmiddagen. En amerikansk jagare kom oss till mötes. Var av den sorten, som plockade upp desertörer från Cuba på väg till USA. Vid 16-tiden gjorde vi uppställning på livbåtsdäck, för att skänka den svenska fregatten Karlskrona, som gick under här den 30/4 1846 med 147 man ombord, en tyst minut.

Stridsledningsofficeren höll ett anförande om de amerikanska 1-7 och 2-6 flottorna, som ska upprätthålla maktbalansen mellan öst och väst.”

25/2-26/2. Key West, Florida. Gick på morgonen in till örlogsbasen och togs emot med pompa och ståt med flodsprutor i olika kulörer. Följande dag med Greyhoundbussar till Miami. For över

Everglades National Park där de milsvidda träskmarkerna kryllar av aligatorer i vattendragen på sidor om vägen.

28/2. Utanför West Palm Beach.” Passerade under eftermiddagen Cape Kennedy, rymdbasen. En amerikansk jagare dök upp med en atomubåt i sitt släptåg. Ubåten var på 7000 ton, dvs dubbla Älvsnabben under vatten, och kan gå runt jorden utan proviantering eller påfyllning av syre.”

29/2. Närmar sig stormen.

”Dagen började med liten sjögång. Succesivt tog vinden i och vid lunchtid var styrkan uppe i 25m/sek. Vågorna tornade upp sig alltmer och slog in över halv däck. Nu hade vinden ökat till 30m/sek och 35 i de värsta byarna. Hela havet var som en häxkittel. Sekonden meddelade att

vi skulle gira och gå in till Wilmington. Därmed fick vi sjöarna i sidled, med kraftiga sidrullningar, 45 gr när det var som värst. Fartyget tål visst 90gr, så det var ju en bit kvar!”

2/3. Kylan kommer. ”Gick vakt 4:00-8:00. Höll på att frysa ihjäl, trots att jag inte gick ute i mer än en halvtimme. Typiskt att när den värmen som tidigare varit fruktansvärd, nu skulle kännas som angenäm.”

4/3. Philadelphia, Naval Base. Gjorde besök på ett av de tre systerskeppen på basen, USS New Jersey, på 45000 ton och med tre tripeltorn. På kvällen utbudet av två furirer från hangarkryssaren Saratoga.

5/3. New York. ”Greyhoundbussarna hämtade oss på morgonen och var framme 11:30. Blev avsatta vid Times Square”.

Kontaktade vän från Göteborg, som bodde och arbetade i New York. Hon var rätt person att guida i jättestaden. Tillbaka i Philadelphia vid halv ettiden.

17/3. ”På väg till Punta Delgada, Azorerna. ”Det är tio killar som studerat Guds ord under resan och ska för första gången intaga den ”Heliga måltiden”. Hemlängtan börjar bli svår och brevpappret slut!”

28/3. Bordeaux. Vykort. ”Börjar bli trött på allt tittande”.

5/4. Göteborg. Kom så äntligen hem efter fem långa månader till sjöss! Vi var många som stod på Kärringberget och väntade på att Älvsnabben skulle dyka upp. Den tidiga vårdagen bjöd inte på någon värme, utan man huttrade av både spänning och kalla vindar från havet. Så kom hon då till slut! Vi begav oss till Nya Varvet, där hon lade till och alla kunde återförenas!

Jag, som skrivit denna berättelse var klasskamrat och flickvän till Christer Lillhage. Våra vägar skiljdes 1971 och hade kontakt endast vid studentjubileer. Han var, som framgått, en mycket flitig brevskrivare. Det blev tjugo långa brev, delvis i dagboksform, samt några vykort. Christer talade mycket sällan om längresan efter hemkomsten.

Bilderna infogade i berättelsen kommer dels från undertecknads eget album, dels från Christers diabilder och en del hämtade från nätet.

Göteborg september 2022

Anne-Charlotte Pettersson, född Vallander, latinstudent 1967

Ett världsgeni från Olskroken

LARS BRINK

När jag gick i RIII och RIV på Hvitfeldtska de två första åren av 60-talet hade jag en klasskamrat, Claes Johnson. Han blev sedermera professor i teknisk matematik vid Chalmers och flyttade de sista åren innan han blev emeritus till KTH. Hans pappa var väldigt intresserad av oss, och han var stolt över att ha tagit studenten på Hvitfeldtska (Latin) år 1933. Han talade ofta om sin fantastiske klasskamrat, Nils Svartholm. Nils hade kunnat allt och aldrig gjort något fel på någon skrivning. Han hade varit blyg och tillbakadragen, men alltid varit trygg när han skulle besvara någon fråga eller redogöra för något. Claes pappa sade att det var självklart att han skulle bli professor, och det blev han så småningom i matematisk fysik på Chalmers. Det är lite märkligt att han gick på Latinläroverket och inte på Realläroverket. Några av våra största naturvetare gick på den skolan som nobelpristagarna The Svedberg och Arne Tiselius. Även Ivar Waller som var professor i fysik i Uppsala i många år kom från Realläroverket.

Nils tog studenten vid 20 års ålder och hade tappat ett år på vägen, vilket kanske också förklarar skolvalet. Jag vet inte detta, men det ligger säkert i hans bakgrund. Han växte upp i en enrummare i Olskroken. Han far var kranmaskinist i hamnen, och tanken att Nils skulle studera var väl inte uppenbar för familjen. Uppenbarligen var hans intelligens dock så märkbar att han fick chansen på stadens bästa skola. Väl på Hvitfeldtska var

vägen öppen. Han blev radioamatör och lyckades dra antensnaddar runt hela hyreshuset som gjorde att han kunde kommunicera med hela världen. Märkligt nog blev hans bästa vän i rymden en två år äldre pojke från Örgryte, som var elev på Samskolan vid namn Olof Rydbeck. Han kom från en professorssläkt i Lund. Han blev så småningom Chalmers mest färgstarke professor och var den som byggde upp Onsala Rymdobservatorium. Han var också en stark kraft för att Nils skulle komma tillbaka till Göteborg som professor på 50-talet.

För att en arbetargrabb skulle kunna fortsätta vid ett universitet i Sverige krävdes en finansiering som man i allmänhet inte hade. På något sätt fick Nils ihop medel för att kunna skriva in sig vid Stockholms universitet och studera för Oskar Klein, som var den stora stjärnan i Sverige och som på 20-talet varit Niels Bohrs närmaste man. Han avlade en fil. kand efter ett år och återvände så till Göteborg för att fylla på kassan. Han blev lärare vid Chalmers och var även vetenskaplig sekreterare för Chalmers sex professorer. Han återvände sedan till Stockholm för att bli fil. lic år 1937. Universiteten hade få studenter, och de flesta som avlade examen siktade på att bli läroverkslärare. Forskarbanan var väldigt trång, och det fanns typiskt en professor i teoretisk fysik tillsammans med en assistent vid de olika institutionerna i landet. För Nils gällde det att ge kurser och forska på fritiden. Det blev tidigt klart att han var en extremt duktig problemlösare i fysik. Han disputerade år 1945 för Ivar Waller.

Under åren 1945–51 var han laborator vid Vetenskapsakademiens Nobelinstitut för fysik. Han kom här att arbeta med Kai Siegbahn och visade nu också en teknisk briljans

då han konstruerade en dubbelfokuserande masspektrometer, som var en stor sensation. Arbetet med Siegbahn ledde så småningom till ESCA som Siegbahn fick Nobelpriset för. Det var nog Nils som stod för det avgörande arbetet i början.

Åren 1951-53 var han anställd vid AB Atomenergi och han stod för alla beräkningar av neutronflödena för att konstruera reaktorn R1, Sveriges första. Han gjorde detta utan tillgång till någon datorkraft, som ju inte fanns då, enbart med papper och penna. Detta var en formidabel prestation. Han kunde alla trick med funktionssystem och en del finns numera beskrivna i handböcker i matematik.

Nils Svartholm

År 1953 kallades han till en laboratur i mekanik vid Chalmers och 1957 till den nyinrättade professuren i matematisk fysik vid samma lärosäte, en tjänst som han innehade fram till sin pensionering 1978.

I kraft av sina stora personliga kvalifikationer kom Nils Svartholm att anlitas för många ansvarsfulla uppdrag inom högskolan och på nationell nivå. Han var ledamot av såväl Naturvetenskapliga forskningsrådet som Atomforskningsrådet. Under en tid var han styrelseledamot vid NORDITA, det nordiska institutet för teoretisk atomfysik i Köpenhamn. Vid Chalmers var han den drivande kraften för att få till stånd en utbildning i teknisk fysik och lyckades med eminent argumentation övertyga statsmakterna. Inom Chalmers skapade han institutionen för matematisk fysik,

senare omdöpt till teoretisk fysik, och under hans insiktsfulla ledning utvecklades denna till Sveriges främsta. Han skapade den första akademiska utbildningen i landet på kärnenergiområdet, dit en elit av landets industriforskare och tekniker skickades för att få en grundlig utbildning inte minst avseende neutron- och strålningsfysik och därmed sammanhängande säkerhetsfrågor.

Nils Svartholms vetenskapliga verksamhet var sällsynt mångsidig. Han hämtade sina problemställningar från många olika delar av naturvetenskapen. Med skärpa och säker känsla för det väsentliga i problemen formulerade han sina ekvationer och sökte sedan med kraftfulla analytiska metoder lösningarna. Han var en sentida stormästare i den klassiska matematiska fysikens stolta tradition.

Han invaldes i Kungl. Samhället 1956 och i Kungl Vetenskapsakademien 1965. Vägen från den lilla lägenheten i Olskroken via Latinläroverket till forskarsveriges högsta echelon vandrade han med en värdighet och en vänlighet. I den akademiska striden var han alltid rättfram, objektiv och rättvis.

Jag gick i den "berömda" klassen RIVc och tog studenten 1962. Tage Wickström (rektor) sade när vi lämnade skolan att detta var nog den bästa klassen någonsin. Vi tog åt oss det. Vi hade 17 A på studentfysiken och det var inte mer än 10 i hela Västra Götaland. Det var mycket Karl Oskar Sjögrens förtjänst. Han var en otrolig lärare.

*År 2013 pensionerades jag från Chalmers och avgick efter många år från Nobelkommittén för fysik mot slutet som ordförande. Jag var väldigt populär ute i världen då. Sedan följde sex år då jag var gästprofessor c:a halva året runt om i världen, Singapore, Princeton, Caltech, LMU München och CERN. Mina gamla klasskamrater tryckte på att vi skulle gå med i kamratföreningen och det var en god idé. /Lars Brink
(Se även Lars Brink på Wikipedia.)*

“Window of opportunity” - För vem?

HAIN REBAS

Uttrycket “window of opportunity” ströms nu som salt och socker över den svenska NATO-debatten. Alltså utsikten att det just nu och någon vecka framöver skulle föreligga en unik och tillfällig möjlighet att ansöka och t.o.m. få ett NATO-medlemskap. På olika sätt räknas avgörande dagar och meddelas ivrigt vem som träffar vem, här eller där, och kammar hem mer eller mindre säkra säkerhetsgarantier. Till och med så anseliga gamla sossar som Jan Eliasson och Mona Sahlin talar för anslutningen. Dock, förstas, efter övlig klädsam eftertänksamhet, tvivel och tvekan.

Men ingen berättar VARFÖR det plötsligt blivit SÅ himla bråttom. Det handlar om två skilda saker: NATO-medlemskapet är ett tema för sig. De i galopp införskaffade muntliga säkerhetsgarantierna från USA, Tyskland, England ett annat. - Vad är det som driver på?

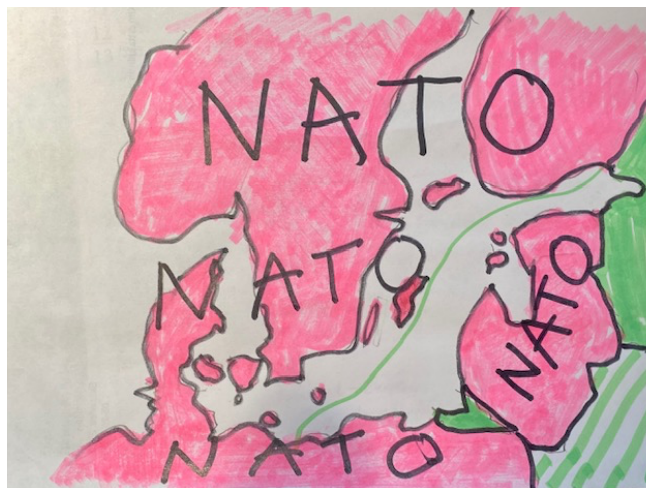
Svaret syns enkelt: *It takes two to tango*. För det handlar inte bara om vad Sverige-Finland och NATO å ena sidan tycker och tänker, utan också om vad som försiggår i Putins huvud just nu. Läget är ju, att han med gott stöd av sin kriminelle Moskva-patriark till den grad hetsat upp sina undersåtar och ställt dem på krigsfot - för att kämpa för dimomhöljda *russkij mir*, försvara egna landsmän, *nashi*, varhelst de i världen tänkes leva och bo, skydda det heliga fosterlandet *rodina* och, förstas, sin egen presidentiella maktposition. Med sitt långskjutande artilleri har han bombat ukrainska sjukhus och skolor sönder och samman, dödat och deporterat tusentals ukrainare, likviderat horder av ”nazister” och spottat ut ”förrädare som

knott”, oavsett om de talar ryska eller inte, vilket de oftast gjorde. Stort, och dyrt, och länge har han satsat. Ändå håller han på att tappa såväl krig, ekonomi som ansikte i Ukraina. Och hos partnern Kina.

Att i denna situation konfronteras med utsikten att Östersjön och Finska Viken, med de för ryska transporter och örlog livsviktiga danska sunden, i närtid kommer att bli en nästan NATO-insjö, kan skapa panik hos vilken rysk politiker som helst. Men Putin är en *backstreet hooligan* och KGB-it från Leningrad. Sådana backar aldrig. De slår tillbaka, helst först, reptilsnabbt. Skulle tro att detta är vad man befarrar i Rosenbad och Försvarsstab. Därför dessa blixtekursioner efter västliga säkerhetsgarantier, vad nu de innebär...

En enkel titt på kartan visar, att det ur Putins och Kaliningrads synvinkel är Gotland, detta osänkbara hangarfartyg mitt i Östersjön, i någon mån även Bornholm, som irriterar. En sak är klar: Maktpolitikern Putin kommer aldrig att acceptera Gotland som framskjuten NATO-(raket)bas mitt i ansiktet på Kaliningrad. Med NATOs då etablerade luftherravälde i Östersjön finge han också ge upp alla långt utarbetade planer på att ”rädda” sina ryska *nashi* i Lettland och Estland in i *russkij mir*. Självklart inser han, att om Sverige och Finland tas upp i NATO, Gotland rustas upp med modernaste försvar och Ukraina-kriget går som det går, så kommer han inom mycket kort att vara färdig som politiker i Ryssland.

Men än är Putin inte slut. Till skillnad från alla andra har han några extra smällkarameller i bakfickan, de taktiska kärnladdningarna. Och han är bevisligen både tuff och hänsynslös. Med laddningarna kan han alltid hota. Och inte bara. - Varför inte också smälla av ett par, för att visa att han kan, som en skorpion, och för att bli tagen på allvar?

I en TV-sänd debatt för några år använde Rysslands Lavrov sex historiska argument mot USA-kollegan Tillerson, som inte kunde svara vare sig bu eller bä. Tveklöst känner man på ryska UD till hur den tyska marinen inför angreppet på Norge den 9. april 1940 förekom den engelska med att snabbt minera de norska farvattnen. Lika bra vet de hur sovjet-ryssarna efter den 1. sept. 1939 begärde framskjutna baser såväl i Finland som i Estland – nämligen för att skydda sin trafik ut och in genom Finska Viken.

I det närmaste kommer, som det syns, även Finland bli NATO-stat. Därmed blir det ryska problemet med omringningen av Finska Viken genom fientliga krafter, nu NATO-Estland och NATO-Finland, åter ett faktum. -

Därtill - Gotland, som en NATO-spjutspets mot Kaliningrad! Närmast tjänstefel vore det av Putin att inte reagera. Och därtill handla snabbt, med en motstöt, så länge som Gotland (och Sverige!) internationellt sett fortfarande är försvagade och det alliansfria Sverige ännu inte har fått bindande säkerhetsgarantier från Väst. Vi talar om nån vecka, kanske blott dagar!

Det enklaste för Putin i det här läget, med

det olyckliga Ukraina-kriget i ryggsäcken och med hotande "NATO-Östersjön" framför sig, vore att ringa upp Rosenbad, och föreslå - konsultationer. Nämligen *för fredens skull och för att i samklang med den breda svenska fredsopinionen undvika kärnvapen på svenskt territorium, låta ryssarna på kanske tre år arrendera militärbaser på Gotland.* Ett vänligt och civiliserat erbjudande ju, kan det tyckas, liksom esterna och finnarna fick hösten 1939. Som bekant tvangs esterna gå

med. Finnarna vägrade och fick vinterkriget på halsen. Esterna hamnade i stället i långvarig sovjetisk ockupation med i det närmaste lika många förluster i människoliv som finnarna.

Man kan tänka sig, att Stockholm skulle tveka i sitt svar till Putin och börja mumla osammanhängande, mänskligt nog. Då torde det räcka för Putin att antyda, att han kanske genom en teknisk förseelse möjligen skulle råka tappa "ett par laddningar" i vattnen utanför Stockholm... - Ja, vad svarar man på det?

Fortfarande minns man i Sverige, förutom alla andra kränkningar av svenska vatten och svenskt luftrum, hur rysk attack flög an skarpt mot Sverige påsken 2013. Och hur den svenska jakten inte gick upp. Det fick det baltiska NATO-flyget göra.

Hain Rebas. Hvitfeldtare, svensk-estnisk historiker och em professor, officer och politiker, i Estlands riksdag 1990 och försvarsminister där 1992/93 funderar över vad nästa schackdrag blir för PUTIN inför ett svensk-finskt Nato medlemskap.

Hvitfeldtskastudenter som blev läkare

- *Minnen av en handfull göteborgsprofiler*

Man kan fråga sig vart alla, som avlade studenten på Hvitfeldtska h. a. l. och dess föregångare och efterföljare, tog vägen? Ja, några av oss blev bokhållare, präster, jurister, militärer eller lärare. Enstaka anträdde en yrkesbana som generalsekreterare eller upptäcktsresande. Och några stycken blev läkare. Det är svårt få överblick, den enskilde studenten kan möjligen vittna om vad som hände kamraterna i den egna klassen och på sin höjd i årskullen.

JAN WESTIN

Med hjälp av tullinspektören och genealogen Erland Långströms *Göteborgs högre latinläroverks studenter 1883–1939* kan man dock få en bild av tiden fram till andra världskriget. Under hela denna period var det endast ett fåtal i varje årskull som valde läkarbanan. Efter medicinstudier – som länge enbart kunde äga rum i Uppsala, Lund och Stockholm – var det sedan inte många som återvände till Göteborg. Läkarbefattningarna i staden var långt in på 1900-talet mycket få; kring 1920 fanns inte mer än hundratalet läkare i staden. Längre fram ökade andelen studenter som sökte sig till läkarbanan, bidragande var att medicinarutbildning startade även i Göteborg 1949. I sin tur bidrog det också till att fler efter examen blev kvar i hemstaden. I min årskull studenter (1954) blev nio av 87 läkare.

Med Långströms matrikel, elevkataloger, lite forskning och eget minne som underlag har jag tagit mig friheten att lyfta fram en handfull kamrater, som under de gångna cirka 150 åren 1) tog studenten på Hvitfeldtska läroverket eller dess föregångare, 2) utbildade sig till läkare,

3) hade sin yrkesverksamhet förlagd till Göteborg, och 4) var så pass välkända att de kan karakteriseras som ”göteborgsprofiler”. Det är ofrånkomligen ett personligt urval, många av de omnämnda har jag haft någon sorts relation till. De kommer här (mestadels) i ordning efter året för studentexamen. Alla är avlidna.

Fritz Belfrage (1841–1925)

Student 1860. Den från Skottland på 1600-talet invandrade ätten Belfrage omfattar bland framstående militärer, jurister, diplomater

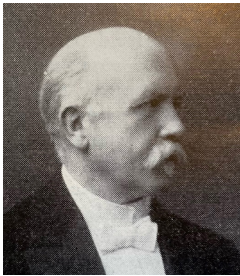

och vetenskapsmän även ett stort antal läkare, flera av dem verksamma i Göteborgsområdet. Fritz Belfrage var arketyper för ”den gamla tidens husläkare”, verksam i en tid när Göteborg totalt hade ett 30-tal läkare. Husläkare på den tiden innebar att läkaren skötte hushällets alla medlemmar mot ett årligt arvode. Han sökte ingen specialisering, men han följde den medicinska utvecklingen noga och skötte med omsorg sitt ganska fattiga klientels öden i decennier. Från 1870 och nästan 40 år framåt hade han privatpraktik i Majorna och var ansvarig för det dåvarande med ett 30-tal bäddar försedda Majornas sjukhus, som låg i trakten av nuvarande Chapmans torg. ”Hans lilla, välkända droska ingick under decennier i stadsbilden ute i Majorna, den torde ha stått i väntan utanför de flesta husen” skriver Göthlin. Han var också, som många andra läkare vid den tiden, politiskt verksam, satt i stadsfullmäktige i 12 år och spelade en viktig roll vid planläggningen av det fjärde Sahlgrenska sjukhuset i Änggården.

Erik Belfrage (1879–1977)

Student 1898. Erik var den äldste av Fritz’ söner. Efter examen i Uppsala etablerade han sig 1909 som privatpraktiker i Göteborg, mitt

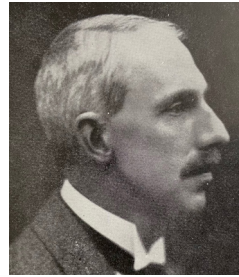
på den läkartäta Vasagatan. Två av hans bröder blev också läkare: Einar (som tog studenten på Hvitfeldtska och blev praktiker i Stockholm) och Harald (som tog studenten på realläroverket och blev praktiker i Göteborg). Efter hand blev Erik en mycket anlitad internist och familjeläkare. ”Han fick ett klientel av hyggliga, skötsamma, rejäla och rättrådiga människor. Han gav dem goda råd, trygghet och förtröstan” skriver Öberg. Många av stadens framstående personer skötte han, liksom många kollegor. Bland stadens praktiker betraktades han som *primus inter pares*. Också sonen **Karl-Erik Belfrage** (1913–2002; student 1931) var verksam som praktiker och stadsdistriktsläkare i Göteborg. – Mina personliga minnen av Erik Belfrage inskränker sig till glimtar av en soignerad, värdig och respekterad gestalt, som gled fram till sin plats på första raden vid Läkarsällskapets onsdagsmöten på 1960-talet. Där satte sig inte underläkarna.

Knut Belfrage
(1851–1934)

Student 1872. Knut var halvbror till Fritz. Han var i drygt 30 år provinsialläkare i Fässbergs distrikt men mest ihågkommen som den förste (och ende) läkaren på den 1886 inrättade sjukstugan ”i Mölndals by” med 24 ständigt överbelagda vårdplatser. Tre sjuksköterskor, piga och dräng hade han till sin hjälp. Knut bedrev dock en ganska avancerad kirurgi på sitt lilla sjukhus, han var tidigt ute med galloperationer. 1890 deltog han i det beryktade kejsarsnittet på en ”singalesisk dvärginna, 112 cm hög” från en ambulering cirkus. Operationen skedde i en kollegas mottagning och slutade faktiskt lyckligt, kvinnan var en av de första i landet som överlevde denna typ av operation. 1924 invigdes ett nytt lasarett i Mölndal, men då hade Knut redan gått i pension.

Kärnan finns fortfarande kvar, fast i knappt urskiljbar form, i det stora komplex som idag utgör Sahlgrenska universitetssjukhuset/Mölndal. – 1950 tillkom en medicinklinik och 1962 påbörjade jag där min sexåriga utbildning till specialist i internmedicin. Där blev jag doktor, minnesvärda år under en inspirerande mentor, docenten Gunnar Welin. Någonstans ”i de övre räjongerna” minns jag att det hängde ett fint porträtt av Knut Belfrage, sjukhusets förste läkare.

Hjalmar Wennerberg
(1871–1942)

Student 1888. Wennerberg var överläkare på Epidemijukhuset under hela sin aktiva tid, 1900–1936. Under sin storhetstid på 1920-talet fanns där imponerande 280 vårdplatser, trots allt mestadels överbelagda. Anläggningen rymde både nybyggda paviljonger och ditflyttade baracker från det gamla ”Möllerska plantaget”, som hade tjänat ut efter koleraepidemierna i mitten av 1800-talet. Nu var det difteri, scharlakansfeber, tyfus, nervfeber och ”barnförlamning” (polio) som dominerade; flera stora epidemier inträffade under Wennerbergs tid, bl.a. med polio (1910), ”spanska sjukan” (1918) och difteri (1919); scharlakansfebern grasserade i vågor. Vården bestod till största delen av omvårdnad under den akuta sjukdomsfasen, någon botande eller förebyggande behandling fanns ej. Wennerberg var till en början ensam läkare, han gick sina ronder, men hade tid över både för privatpraktik och vetenskapliga studier. Främst engagerade han sig i diskussionen om hur smittan sprids vid polio, vid denna tid fanns flera teorier. Wennerberg menade att det rörde sig om ett virus, som höll till i de övre jordlagren och som smittade genom beröring med jorden. Han var inte helt fel ute, teorin levde länge kvar och de som

upplevde den sista stora polioepidemin 1953–54 minns säkert varningarna för att tumla runt i lövhögarna på hösten.

**Fritz Stenström
(1871–1936)**

Student 1889. Stenström var Örgrytes läkare, från municipalläkare på sockentiden till stadsdistriktsläkare efter inkorporeringen 1923. Hela

tiden hade han sin välbesökta mottagning på Mölndalsvägen vid Lyckholms bryggeri. Om sorgem om patienterna i det stora distriktet kom först: ”Som läkare offrade han sig helt och utan hänsyn. Ingen väg var för lång, ingen möda för stor, när en sjuk behövde hans hjälp” skriver Göthlin. Men han tog också viktiga organisatoriska initiativ: startade Örgryte förening mot tuberkulos, fick i gång – först utanför storstäderna – en fungerande tuberkulosdispensär, stödde bildandet av Örgryte koloniträdgårdar och det ännu idag kvarstående Örgryte epidemisjukhus (dock med annat innehåll).

Under åren samlade Stenström stoff, inte minst från sina patienters berättelser, till den första göteborgska stadsdelsskildringen, *Örgryte genom tiderna* (1920–1924), än idag läsbar och utan efterföljare. När arbetet med örgryteböckerna var klart ägnade han sig åt den göteborgska medicinhistorien, skrev om äldre läkare och en monografi om Pehr Dubb. Han startade 1905 Sällskapet *Örgryte Odalmän* med det dubbla syftet att vara en hembygdsförening och en social stödorganisation. Sällskapet lever fortfarande, om än på viss sparlåga, fungerar som en mötesplats för (manliga) örgrytebor, samlar medlemmarna till föredrag, samkväm och ålderdomliga ordensritualer, själv fungerade jag ett antal år som Sällskapets sekreterare. – Son till Fritz var **Sölve Stenström** (1913–1979; student 1931). Han blev ögonläkare i staden, var mycket tekniskt begåvad och

fascinerad av ögats optik och hur refraktionen bestäms av de olika komponenterna i ögat; han skrev flera läroböcker i ämnet.

**Albert Wallin
(1872–1966)**

Student 1890. Wallin lärde sig operera hos den berömde Karl Lennander i Uppsala, ”den svenska buk-kirurgins fader” och fortsatte sedan sin

verksamhet som kirurg på Sahlgrenska. 1910 öppnade Ekmanska sjukhuset, bekostat av en donation från Oscar Ekman; på familjens önskan förordnades Wallin som dess chef. Under 19 år var han ensam läkare, men vann respekt för sitt kunnande, insåg vad han behövde skicka ifrån sig och lyckades med begränsade resurser vara till stor nytta i stadens sjukvård. Trots sin stora arbetsbörda bedrev han privatpraktik, ännu som 80-åring höll han viss verksamhet i gång. Men det var fasta tider, ordning och reda som gällde; släta lakan på sängarna. På 1930-talet kom förslag att utöka Ekmanska och rent av att på ängarna nedanför Stora Torp förlägga stadens andra storsjukhus. Som många minns stod striden het om detta i flera decennier innan man till slut valde marken vid Smörslottet som läge för Östra sjukhuset. Wallin stödde ekonomiskt under sin levnad många kulturella verksamheter och vid sin död lämnade han efter sig en betydande förmögenhet, som framför allt tillföll Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets Samhället i Göteborg. – Jag minns inte Wallin personligen men har i alla fall ”gått i huset”, som kandidat hållit i en operationshake hos en av hans färgstarka efterträdare och lärt mig extremitetskirurgi hos Erik Moberg, när han var chef på 1950-talet.

Harald Fries (1878–1963)

Student 1896. Harald kom från den stora botanistsläkten Fries, där det också fanns en och annan läkare. Pappan var praktiker i Göteborg, också verksam i lokalpolitiken och är den ende läkare i staden som fått ett torg uppkallat efter sig. Harald valde samma yrkesbana som fadern, men botaniken var det som upptog det mesta av hans tid. Han blev en av stadens mest anlitade privatläkare, samtidigt hade han uppdrag som läkare åt skolor, järnvägen, SKF och andra industrier; den lärda delen av medicinen intresserade honom inte. Somrarna gick åt till exkursioner i alla delar av Bohuslän, så här skrev vännen Carl Skottsberg:

*Från Svinesund till Askim syns hans fotspår,
ej fanns en lök, en knöl, ej ens ett rothår,
som inte doktorn, liggande på magen,
guldgrävaren lik, med spaden bragt i dagen.*

Hans storverk blev *Göteborgs och Bohus läns fanerogamer och ormbunkar*, utgiven 1945, den första bohuslänska lokalfloran. – Från min tid som gymnasiebotanist och sekreterare i skolans naturvetenskapliga förening *Natura*

Hjalmar Fries

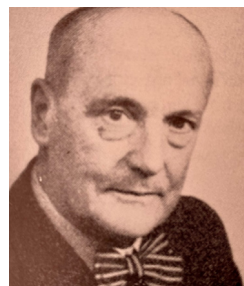
minns jag när vi lyckats engagera honom som föredragshållare, han spred glädje och entusiasm omkring sig. Senare fick också några av oss följa med honom i skog och mark; långa kliv behövdes för att hinna med.

Gunnar Lind (1885–1964)

Student 1903. När Gunnar Lind kom till Göteborg som privatpraktiserande 1920 var han den ende modernt utbildade barnläkaren. Det fanns gott om sjuka barn och ett stort behov av förebyggande arbete på skolor och barnvårdande institutioner. Han var som skapt för att ta hand om barn och oroliga föräldrar, lugn,

godmodig men ändå bestämd. Särskild omtanke ägnade han i många år spädbarnshemmet *Mjölkdroppen*. Liten och rund till växten höll han en ganska låg profil, han trivdes inte med människor som armbågade sig fram. Sin mottagning på Geijersgatan delade han med hustrun, Signe Norström-Lind. Hit gick han även på gamla dagar, alltid fanns det något att pyssla med, ett stillsamt medvetet självbedrägeri. Båda sönerna gick i föräldrarnas fotspår, den äldste som kallade sig **Göran G:son**

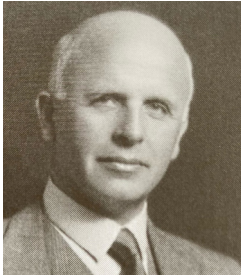
Lind (1920–2008), tog över föräldrarnas praktik; den yngre brodern **Arne Lind** (1924–2012) blev professor i bakteriologi i Göteborg och ansvarade i många år för den svenska produktionen av BCG-vaccin.

Gunnar Lind

Hjalmar Anderson (1886–1996)

Student 1907. Hjalmar hade sina rötter på Tjörn och arbetade till en början i Uddevalla som stadsläkare. När Göteborg 1929 sökte en läkare med socialmedicinskt engagemang till den nyöppnade tuberkulosbyrån föll valet på Hjalmar Anderson. Från det gamla fattighuset på Stampen ledde han kampen mot tuberkulos i 22 år. Familjer till tuberkulinpositiva barn kallades in och han började med röntgenomlysning av lungorna i stor skala för undersöka kontakter till smittade på arbetsplatser i staden. En skärmbildsbuss anskaffades för att utöka undersökningskapaciteten. Under Andersons sista aktiva år kom äntligen meningsfull behandling i form av det göteborgsutvecklade PAS. – Jag minns själv något besök under småskoleåren i början av 1940-talet i de gamla sjukhusdoftande lokalerna när någon i klassen hade insjuknat och vi andra blev ”skärmbildade” och lyssnade på lungorna.

**Anders Wassén
(1890–1951)**

Student 1908. Anders var först verksam i Uppsala och Stockholm med cellforskning och laboratorieverksamhet. 1921 var han läkare i Röda

Kors-expeditionen till den av svår hungersnöd drabbade Samararegionen i södra Ryssland, men från 1925 återfinns vi honom som föreståndare för Göteborgs stads nya bakteriologiska laboratorium. Redan året därpå fick han möjlighet att besöka Paris och studera den försvagade men immunologiskt aktiva form av tuberkelbakterien som där framställdes och namngivits av kollegorna Calmette och Guérin. Wassén lärde sig tekniken och fick också med sig hem en stam BCG, som sedan i många år sköttes med stor omsorg på laboratoriet. I samarbete med pediatrikern Arvid Wallgren inleddes något år senare vaccination av först spädbarn från tuberkulöst smittade hem och småningom också av ungdomar och vuxna. Tekniken för framställning av vaccinet förbättrades efter hand och vaccinframställningen i Göteborg kom att fortgå under 40 års tid och räckte också för export till många länder. Fram till 1975 vaccinerades alla nyfödda, men idag endast riskgrupper med särskilt aktgivande på invandrare från områden där tuberkulos fortfarande är spridd i samhället. Wassén engagerade sig också i många andra frågor, utvecklade salmonelladiagnostiken och spekulerade kring uppkomsten av allergier. Han var ungarl, frenetiskt verksam, bodde i princip på sitt laboratorium, åt i sjukhusmatsalen och pysslade nätterna igenom med sina vetenskapliga uppslag. – Anders var före min tid men hans broder Erik (1901–1981; student i Uddevalla) var professor i medicin, tenderade mig i mitt sista ämne en sen vårkväll i bostaden (så kunde det vara på den tiden), godkände mig och önskade mig

00:30 med ett vänligt handslag lycka till i min ”fortsatta gärning”. Det var stort.

**Torsten Brodin
(1893–1954)**

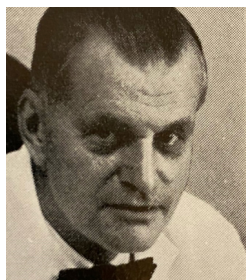
Student 1911. Torsten gick bara tre år i gymnasiet på Latinläroverket, så god var den utbildning som han och hans syskon dessförinnan hade

bibringats av fadern, kyrkoherden i Kungälv, Carl Ninus Brodin. Efter studenten läste han latin och grekiska i Göteborg, utvecklades till en sällskapsvirtuos, allvetare och musikanter. Småningom tog han sig till Lund, läste medicin, blev en känd figur i kretsarna kring Hjalmar Gullberg och Frans G. Bengtsson, skrev spex och var karnevalsgeneral 1924. Han återvände småningom till hemstaden och öppnade praktik vid St. Sigfrids plan 1934. För många i närområdet blev han husläkare, det fanns inte så många att välja på. Han ansågs butter och korthuggen men var nog också en god lyssnare. ”Läkararbetet var för honom ej så mycket ett i möjligaste mån exakt vetenskapligt arbete, det var i första hand själavård” skriver Öberg. Brodin var en ovanlig människa, en del ansåg honom som bisarr. Bland vännerna imponerade han med stort vetande, bred musikalitet, naturkärlek och konstnärlig förmåga. I kamratkretsen kallades han *Pelag*, hur han fick namnet har förklarats tidigare i årsboken. – Jag har några svaga minnen av besök hos ”doktor Brodin”, men kommer bättre ihåg när han – just på morgonen på min 10-årsdag – kom hem och inspekterade mina nyutslagna prickar över hela kroppen. ”Röda hund, håll honom i säng några dagar”, snabbt in och snabbt ut, sa inte mycket, jäktad. Sent på kvällen, med hög feber, yrande och i dåligt skick fördes jag med ambulans till Epidemijukhuset och diagnosticerades med scharlakansfeber och tillbringade sedan sex veckor isolerad med min elaka klass-

kamrat Kalle, som veckan innan knuffat mig in i ett nymålat staket, i sängen bredvid.

Sven Eldh (1898–1985)

Student 1918. Sven Eldh var också en kunnig och respekterad privatpraktiker, som under många år hade sin mottagning i det läkar- och tandläkartäta Götapalatset längst upp på Avenyen. Han hade läst medicin i Stockholm och skaffade sig sedan rätt omfattande erfarenhet, både i medicin hos den frejdade Gotthard Söderbergh på Sahlgrenska och hos psykiatern Henrik Sjövall i Lund, innan han ”öppnade eget” 1937; från året efter var han också stadsdistriktsläkare. Han skötte många patienter på Carlanderska och tog initiativ till sjukhusets vänförening. Det bifogade fotografiet av honom utstrålar verkligen klokhet, stabilitet och trygghet. Se där en riktig doktor! Båda sönerna gick i faderns fotspår, Jan plastikkirurg, Per röntgenolog i Boston. – Jag såg Sven ibland på Läkaresällskapet och minns att han efter ett föredrag om modern leukemibehandling, som jag som ännu ofärdig hematolog höll någon gång i början av 1970-talet, ställde ett antal förvånansvärt intrikata frågor som jag dock hyggligt lyckades besvara.

Stig Holm (1902–1983)

Student 1920. Holm gjorde sig ett namn redan som 20-åring när han av etiska skäl vägrade göra vapentjänst, något som då inte var tillåtet. Han dömdes till fängelse och fördes dit i studentmössa och handbojor. Replikerna inför domaren i krigsrätten har traderats genom åren:

Finnes vansinne i Holms släkt? Ja, en släkting är general Ludendorff (vilket var sant, även om släktskapen var på långt håll). Genom hela livet stod Holm för sin övertygelse; hans tal var karakteriserat av ogenerad fräckhet och dräpande humor. Han utbildade sig till ögonläkare i Lund, men avbröt sin karriär för en två år lång vistelse hos den berömde Albert Schweizer – läkare, filosof och orgelspelare – i Lambarene i det som då hette Franska ekvatorialafrika. Som pacifist såg han det också naturligt att gå ut som frivillig i finsk-ryska kriget 1939–40. Han etablerade sig småningom som praktiserande ögonläkare i Göteborg. Han engagerade sig i det mesta: yngre läkares situation, sjukvårdens organisation, han oroade sig för befolkningsexplosionen och världssvälten, han var en väl påläst kritiker av marxismen. Med Pelag (se ovan) och kyrkoherden Theodor Freeman bildade han ett lärt triumvirat, sinsemellan olika men förenade av kritisk skarpsyn och vänskap. Holm trivdes bäst i diskussionens centrum, men hade inte alltid svaret på sina välformulerade och ibland raljanta frågor. Han blev hedersledamot i Göteborgs läkaresällskap med motiveringen att han ”alltid med mänsklighet och gott humör hävdade en avvikande åsikt.”

Elon Mattsson (1904–1988)

Student 1922. Elon Mattsson spelade orgel redan under skoltiden. När Albert Schweizer på en konsertturné besökte Göteborg 1921 fick Elon vända notbladen åt honom och han beslöt sig enligt uppgift redan då för att bli missionsläkare. Efter studier i Uppsala och Bryssel gav han sig också direkt ut till Kibunzi i Kongo, där han sedan utförde sin mannagärning. Han organiserade hälsovården, gav sig i kast med sömnsjuka och parasitära infektioner, han opererade flitigt och fick småningom stöd av belgiska kolonialmakten att upprätta ett nytt sjukhus med bl. a. en kvinnoklinik, *Drottning Astrids sjukhus*. På somrarna var han hemma i Göteborg för semester och för fortbildning, ofta tjänstgjorde han då på Ekmanska sjuk-

huset hos Viktor Henriksson. Mycket av hans arbete i Kibunzi spolierades under kriget när Kongo gjorde sig fritt från Belgien, men kan kom oskadd ur det kaos som då rådde. Han fick nya arbetsuppgifter i Tanzania, där han med stöd av Rädda Barnen byggde upp lepravården under en 10-årsperiod. Efter pensionen återvände han till Göteborg, där han för kollegorna – efter viss övertalning – kunde berätta de mest dramatiska historier från sitt liv i Afrika.

I Kongo: Albert Schweizer till vänster, Elon Mattsson till höger

**Bengt J. Lindberg
(1904–1975)**

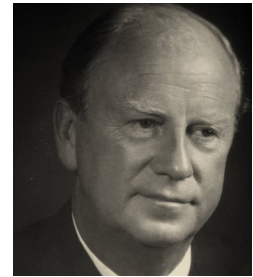
Student 1923. Bengt J. kom från Lund och Malmö 1939 till den nyöppnade psykiatriska kliniken på Sahlgrenska. 1953 blev han Medicinska högskolans förste professor i psykiatri. I en tid som dominerades av Kretschmers och Sjöbringrs läror ville Lindberg ställa psykiatrin

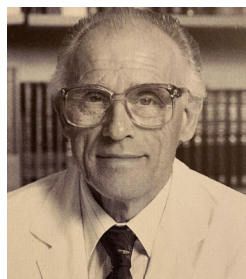
på en så objektiv och biologisk grund som möjligt. Till psykoanalysen som övergripande behandlingsmetod var han tveksam. Hans arbete ledde till att klinisk psykiatri (till skillnad från den tunga psykiatri, delvis med inslag av tvång, som bedrevs vid mentalsjukhusen) fick en integrerad plats i akutsjukvården. Längre fanns dock spänningar mellan psykiatrin norr (Lillhagen) och söder om älven (Sahlgrenska). Han var krävande som klinikchef, skoningslös mot "falska profeter" men stimulerande som lärare. Bengt J. blev 1952 kamratföreningens ordförande och bidrog på ett avgörande sätt under sex år att med gott humör och driftighet forma föreningens arbetssätt. – Själv minns jag Lindberg som en stimulerande lärare, däremot föga av hur sjukvården bedrevs. Märkligt nog kom jag att tentera ämnet sittande vid hans sjuksäng på en av Sahlgrenskas kirurgkliniker, han hade opererats för blindtarm dagen innan. Via sekreteraren hade han låtit hälsa att han "stod till förfogande" om jag ville hålla fast vid överenskommet datum. Efter några enkla frågor om depression och nya psykofarmaka drog jag en vinstlott: berätta något om Pierre Janets psykologi, det hade jag faktiskt läst på (och idag helt förgäta), bredde på rejält och fick tentamensboken prompt underskriven

**Hans Arnoldsson
(1909–1982)**

Student 1930. Hans kom från utbildning och viss tjänstgöring i Stockholm till Göteborg 1942. Inriktningen var internmedicin och han var tidigt intresserad av allergiska tillstånd. Under världskrigets slutskede kom han att göra viktiga insatser som ansvarig läkare under Folke Bernadottes expedition för att föra hem skandinaver från de tyska koncentrationslägren ("de vita bussarna"). Sina upplevelser av de fäsansfulla förhållanden som mötte honom och

de dramatiska förhandlingar som han genomförde med de tyska lägercheferna beskrev han i den skakande boken *Dimma och natt*. Åter på hemmaplan utvecklade han allergologin till en egen specialitet, var först ut med egen klinik bland de internmedicinska subspecialiteterna. Betydelsefullt var att kortison nu i början av 1950-talet blev tillgängligt, det innebar en dramatisk förbättring av astmabehandlingen. Arnoldsson var en diplomatisk talang av stora mått och kom att fungera som en sammanhållande kraft för invärtesmedicinen, som snabbt dels blev alltmer fragmenterad, dels uppdelad på flera sjukhus i staden. – Efter Hans' bortgång fick jag det hedrande uppdraget att ta över rollen som ”invärtesmedicinsk samordnare” i staden. Lätt var det inte men oftast gick det att resonera sig fram. Alla ville ha mer resurser till den egna verksamhet, nya sådana ploppade ständigt upp men pengarna började ta slut.

Bertil Stener
(1920–1999)

Student 1939. Bertil startade som anatom i Uppsala, lärde känna människokroppens uppbyggnad i minsta detalj, något han menade hade stor betydelse i hans senare verksamhet som kirurg. Inriktningen blev ortopedi, han blev professor i detta ämne i Göteborg från 1971. Hans viktigaste arbetsområde var radikaloperation av maligna tumörer i kotpelaren och bäckenbenen. Detta var oerhört arbetskrävande operationer, ibland dygnslånga. Genom att ta ut tumören i ett stycke kunde spridning av den maligna vävnaden undvikas och i många fall amputation undvikas. Han var tekniskt skicklig och ytterst noggrann. Han spred sina erfarenheter över världen, gärna talade han på franska, spanska eller italienska. Han var verkligen en *sportsman*, det såg man redan när man

mötte honom, spelade tennis i många timmar på helgerna. I många år var han läkare för ÖIS fotbollslag och följde dem i vått och torrt. – Min första kontakt med Bertil var som med. kand., då jag ingick som proband i den studie av knäreflexens neurofysiologi, som ledde till hans doktorsavhandling. Alltid positiv och hjälpsam. En rese.

Ingemar Stener (1921–1996)

Student 1940. Bertils yngre broder Ingemar blev röntgenolog och nästan hela livet verksam vid Sahlgrenska röntgenklinik. Han var rakryggad och respekterad, men höll en lite lägre profil än sin heroiske storebror. – Själv vikarierade jag hos honom som röntgenläkare några månader under studietiden, kunde ju inte så mycket men Ingemar kunde man alltid fråga om hjälp. Intressant arbete, men inte riktigt i fas med min dygnsrytm: alla skulle vara på plats kl. 06:00; internronden började kl. 07:00, klinikerna kom kl. 08:00.

Bengt Rosengren
(1927–2020)

Student 1946. Bengt hade mycket att bråsa på, pappan Bengt Rosengren d.ä. var professor i oftalmiatrik på Sahlgrenska; en syssling var Nobelpristagaren Arvid Carlsson. Bengt var mycket tekniskt begåvad, han intresserade sig särskilt för radioterapiens kliniska användning. Hans avhandling skedde på histologen under Holger Hydéns ledning och gällde bestämning av enskilda cellers massa med hjälp av röntgenabsorptionsteknik; svårt! På Jubileumskliniken arbetade han med olika tekniska förbättringar: brachyterapi vid ögontumörer, pendelbestämning av djupt belägna tumörer, tumörlokalisering med GPS-teknik. Han samarbetade med bland annat Henry Wallman på Chalmers. När professuren i onkologi skulle tillsättas ef-

ter den frejdade Magnus Strandqvist blev dock Bengt förbigången. Han sökte sig i stället till Linköping och senare Bergen, där han var verksam som professor till sin pension. – Bengt var även som mångårig pensionär alert, påläst och engagerad; jag träffade honom då och då i det sällskap som kallar sig *Societas Intellectualis Seniorum*. Alltid stimulerande samtal, så även vid 97 års ålder!

Sören Björkerud (1930–2013)

Student 1950. Sören började som histolog hos Holger Hydén, där han studerade det gula pigment som uppkommer i åldrande nerv- och hjärtmuskelceller. Tillsammans med Johan Sjöstrand (student 1956) skrev han en lärobok i histologi som länge var kurslitteratur. Hans vidare forskning ägnades åt aterosklerosens uppkomstmekanismer. Han hade olika forskartjänster, en tid var han professor i cellbiologi i Odense och under några år forskningschef på Astra i Södertälje; vidareutbildade sig så till både internmedicinare och patolog och blev slutligen professor i det senare ämnet i Göteborg. – Jag har många minnen av Sören, främst från vår tid som kårfunktionärer i Medicinska föreningen, där han var nummer tre i ordförandedjan och mångårig intendent i det första kårhuset *Villa Medici* på Föreningsgatan. Senare återsågs vi i *Seniorskollegiet*, där omsorg om och viss tillsyn av studentkåren och minnet av Cysse Hammars donation parades med en distans till den akademiska formalismen.

Lars Olsson (1934–2021)

Student 1952. Lars hade många förmågor med sig i bagaget; han kunde mycket väl ha blivit präst och övervägde säkert ett yrkesliv som organist eller musiker, men valde till slut läkarbanan. Hans musikaliska förmåga upp-

märksammades redan under skoltiden, han var musikdirektören Holmstens favoritelev, spelade ofta under morgonböerna och tog där ibland ut svängarna ordentligt. Dagens elever kan fortfarande möta honom som ett av de två brons huvudena framför ingången till aulan. Som läkare var han verksam som internmedicinare i Mölndal, på St. Jörgens sjukhus och som företagsläkare. Som musiker var han mångsidigt kapabel, men orgelspelandet och körsångandet blev hans främsta inriktning. I Örgryte och Skår var han i många år organist, men spelade dessutom så ofta han kom åt i andra sammanhang, ”i glädje och sorg” som han själv uttryckte det. I Konserthuskören var han en av de drivande i körens utveckling, sjöng själv där i 60 år och skrev 1967 körens 50-års-historik. – Jag kände Lars väl sedan gymnasie-åren, han spelade på bröllop, dop och begravningar i familjen men framför allt förenades vi i några av de tidiga medicinarspexen i början av 1960-talet, jag som textförfattare och Lars som sångare. Lasse älskade att stå på scenen, att vara i centrum för allas blickar och att låta sin djupa basröst flöda över salongen.

Bröderna Olsson i aktion i spexet Columbus 1960. Lars till vänster, Rolf till höger

Rolf Olsson (1936–2008)

Student 1955. Till skillnad från brodern Lars valde Rolf tidigt forskarbanan. Han disputerade på anatomiska institutionen men gick sedan över till internmedicinen, där han kom att specialisera sig på leversjukdomar, han var landets första renodlade hepatolog. Han blev docent, klinisk lärare och från 1999 professor. Han var drivande både som forskare och kliniker, ständigt påläst, flitigt rådfrågad, duktig och prisbelönt som föreläsare, skrev viktiga originalarbeten och flera läroböcker både för läkare och sjuksköterskor. Motvilligt tvingades han ner av en snabbt förlöpande cancer, han arbetade till dagarna före sin död. – Många minns också Rolf som musikanter, han spelade piano och sjöng i körer. Oförglömliga för oss som var med är duetterna med storebror Lars i flera av 60-talets medicinarspex, Rolf var alltid given som den kvinnliga partnern i de klassiska kärleksduetterna. Diktning och skådespeleri präglades av samma distinkta framtoning som hans kliniska och pedagogiska aktion.

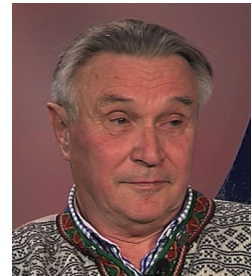
Örjan Strannegård (1936–2021)

Student 1955. Örjan växte upp i ett intellektuellt och konstnärligt hem där alla tre barnen blev läkare. Han gifte sig tidigt med Inga-Lisa, även hon läkare och forskningskollega, de fick fyra framgångsrika barn och var lyckligt gifta i 61 år. Hans medicinska intresse var bakteriologi, småningom med tyngdpunkten på virologi. Efter disputation var han ”en sväng” som postdoc i Stanford, en som professor i Umeå (vid endast 38 års ålder, yngst i Sverige då) och en kortare tid i Kuwait. Så kom en period i Stockholm men 1992 kallades han tillbaka till Göteborg för att tillträda tjänsten som professor i virologi och där blev han kvar i nästan 30 år. Han byggde upp ämnet i en tid där HIV och

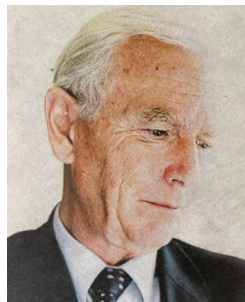
småningom andra virusinfektioner kom att dominera. Han publicerade sig framgångsrikt och var mycket uppskattad också som fakultetsopponent runt om i landet; han lär inneha rekordet med 33 uppdrag, svårslaget! I opponentrollen var han ”snäll” men stringent i sin vetenskapliga bedömning och bidrog regelmässigt vid disputationsmiddagen med ett verbalt och ofta musikaliskt porträtt av disputanden. Örjan och Inga-Lisa var konstnärligt intresserade, hade en stor konstsamling och drev tidvis ett konstgalleri i staden. – Örjan var alltid en kamrat, som spred glädje omkring sig närhelst man mötte honom. I vår ungdom skrev vi ett litet vetenskapligt arbete tillsammans, det rubbade knappast jorden ur sin bana.

Ove Lundgren (1937–2014)

Student 1956. Ove blev redan under studietiden forskare hos en av Sahlgrenska akademiens ”största namn”, fysiologen Björn Folkow. Hans avhandlingsarbete handlade om tarmens blodflöde och det blev början till vad som kan kallas hans livsverk: att studera de mekanismer som styr tarmens funktioner, särskilt vätske-transport, cirkulation och innervering. Han blev professor 1987, efterträdde därmed sin mentor och blev en internationell auktoritet inom magtarmkanalens fysiologi. Han brann verkligen för sin forskning, hann handla ett 20-tal doktorander och publicera cirka 300 vetenskapliga artiklar. Han tog också på sig administrativa uppdrag men det var i laboratoriet han trivdes, att göra egna experiment, att tolka och diskutera resultaten. Han fick inte svar på alla sina frågor, men han var en sann optimist, verksam in i det sista. – Ove var den sorts person som när man mötte honom, omedelbart förvandlade sina pågående funderingar till en dialog: ”jag har funderat på det här, vad tror

du?”. Det gällde oftast de senaste forskningsrönen, men kunde också röra existentiella problem eller något han just hade läst. Han var impulsiv, ibland som ett barn förundrad över livet och världen.

Lars Hamberger (1939–2021)

Student 1957. Lars växte upp i en läkarfamilj, fadern Carl-Axel Hamberger var en sträng herre, professor i otorhinolaryngologi. Lars hade konstnärliga intressen och blev efter studenten först antagen till Valands konstskola; pappan satte dock stopp för detta, han skulle bli läkare. Han forskarutbildade sig i fysiologi och specialiserade sig sedan inom gynekologi/obstetrik, där han etablerade en egen produktiv forskargrupp. Från grundforskningsnivå till klinisk applikation arbetade de med det visionära målet att få till stånd in vitro-fertilisering (IVF), något som engelsmannen Robert Edwards lyckats med 1978 (Nobelpris 2010). 1982 lyckades gruppen få fram det första ”provrörsbarnet” i Norden. Verksamheten på Sahlgrenska blev internationellt känd, en strid ström av forskare besökte Göteborg för att ta del av verksamhet och använda tekniker. Idag lever arbetet kvar som Reproduktionsmedicinskt centrum. Fortsatt utveckling av olika IVF-metoder ledde till grundandet av företaget Vitrolife, som de senaste åren varit en komet på Stockholmsbörsen. Lars var inte en tystlåten person, han uttalade sig ofta konkret och kontroversiellt i frågor om sjukvård och forskning, i synnerhet vad han menade var göteborgssjukvårdens oetiska ”nedmontering” av livsavgörande obstetrisk verksamhet. Det hela utvecklades till en ytterst infekterad strid, med inslag av dokusåpakaraktär. En utomstående kan inte döma, blott fundera kring att det kanske inte är ens

fel om två träter. – Jag kände inte Lars närmare, men upplevde honom då och då – från gaskällaren på Villa Medici till offentliga föredrag och diskussioner – som en person det slog gnistor om, ibland bråkig, ibland vältaligt argumenterande för sin sak.

Tom William-Olsson (1939–2016)

Student 1958. Om Tom främst var den cellospelande läkaren eller den medicinskt kunnige cellisten kan diskuteras, hans engagemang i båda sidorna av sin personlighet var stort. Han fick konservatorieutbildning parallellt med gymnasiestudierna och blev snart i många sammanhang eftersökt för sin musikaliska förmåga. Han satt i orkesterdiket eller stod på scenen både i Chalmers- och Medicinarspex. I många år var han ledare för det anrika Sundbergska kvartettsällskapet. Den musikaliska traditionen har han och hustrun Margaretha fört vidare till sina tre barn, alla aktiva stråkinstrumentalister på hög internationell nivå. Som läkare blev han internist med särskilt intresse för diabetes och överviktsproblematik. Han disputerade men var ingen forskare, han var en praktiskt verksam läkare som tog väl hand om sina patienter.

Tom William-Olsson

Tom var inte diskret. Det var aldrig något tvivel om när han gjort entré. Om det så var på mottagningen på Sahlgrenska eller på scenen i ett Medicinarspex. Han var tydlig. Han bjöd på sig själv, totalt. Glansnumret var den bejublade Libido-arian ur spexet 1815, där han med verbal, musikalisk och plastisk bravur gav den erotiska besattheten på statsmannanivå ett oförglömligt ansikte. Tom var den positiva självsvåldighetens mästare. Han hade föga förståelse för makthavarnas svårigheter med undersåtarna. Han var underdoggarnas främste förkämpe, envist och kompromisslöst. Ingenting var omöjligt, bara cellon fanns i närheten. – Tom var en av mina bästa vänner, hans sista år blev en heroisk kamp mot cancer och annat elände. Frågade man hur han mådde, blev svaret: ”Det är för jävligt, men annars är det bra”.

Coda

Så efter 25 korta läkarbiografier: vad är att säga? Ja, många fler – i synnerhet från de sista 20 åren – hade kanske kunnat platsa i listan, men som sagts inledningsvis: det är en handfull. Alla har haft viktiga roller i den göteborgska sjukvården och/eller medicinska forskningen, men påfallande många har levt ett rikt och i många fall spännande liv också vid sidan av läkargärningen. Kan man då på något sätt säga att just gymnasieåren på Hvitfeldtska (eller dess föregångare) påverkade deras fortsatta gärning och levnadsöde? Knappast, men de bar nog alla med sig den typ av fostran som skolan – utan alltför stora förändringar – stod för under första halvan av de 160 år som gått sedan Fritz Belfrage avlade mogenhetsexamen 1860. Helt säkert fick de med sig en ”bildningskultur” som idag är försvunnen. Skolan hade sina starka rötter och sin starka ställning i staden. Det var eftertraktat att komma in på – och ut från – Hvitfeldtska. Kanske bär vi sentida alumner med oss något av samma ”börda av kunskap” som de här 25 kamraterna fick med sig ut i livet.

En del av de porträtterade kamraterna har tidigare fått kortare eller längre omnämningen i Gamla Hvitfeldtares årsskrift (motsv.), det gäller bland annat Stenström, Wallin, Brodin, Lindberg, Lars Olsson och Hamberger). Delar av materialet bygger på minnesteckningar, tidigare publicerade av Göteborgs Läkaresällskap (och författade av Gösta Götblin, Lars Öberg, Hakon Wetterquist, Helen von Sydow och Jan Westin).

Jan Westin är en av våra flitigaste författare - student på latinlinjen 1954, därefter medicinska studier och en mycket aktiv studentspexare och spexförfattare. Omsider docent och överläkare i Göteborg. Verksam inom hematologin. Även aktiv inom sjukhusadministration i Lund, speciellt i chefs-positioner. Driver bloggen Boksamlaren i Göteborg sedan 2011, under pseudonymen Örgrytebo. Mycket intressant att läsa på denna blogg!

I väntrummet

Jag sitter i väntrummet. Det är på Vasagatan, södra sidan. Mittöver ligger högskolan, senare universitetet. Solen lyser in i väntrummet. Det är april och jag har varit krasslig med snuva och hosta, Min Mamma sitter mittemot och vi väntar på att få komma in till doktorn. Jag går vårterminen i 1³e.

BO ENEROTH

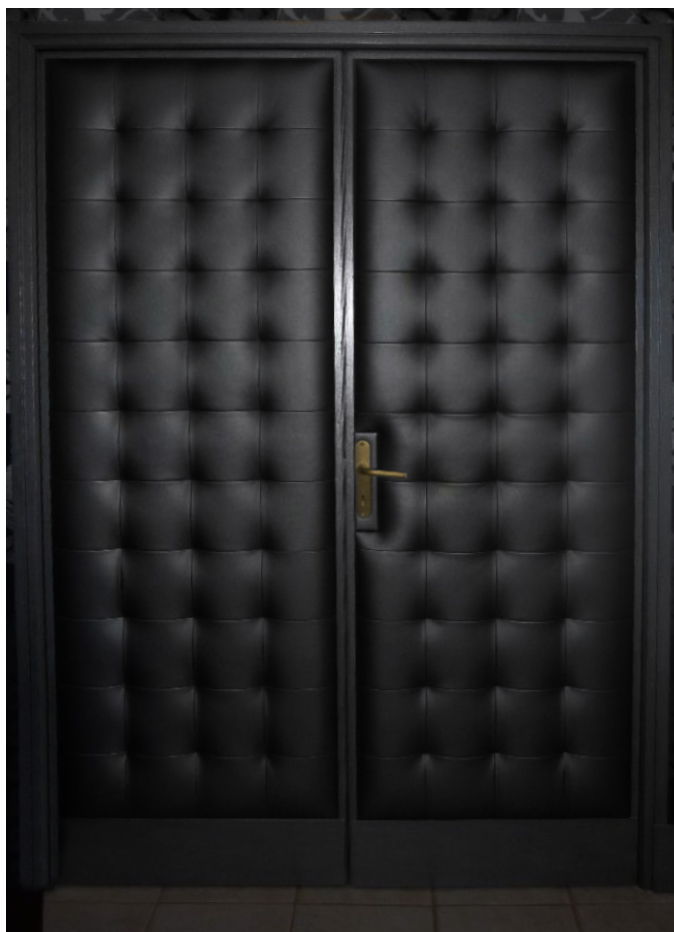
I väntrummet finns en svag doft av lite lätt cigarrill som letat sig ut från de inre regionerna. Den stora höga dubbeldörren i vadderat och

stoppat svart läder, står ut som ett svart utrops-tecken; därinne är mottagningen. Det är dit man skall in, när man blir kallad. Jag tittar runt i väntrummet; på bordet några Vecko-Journalen för de vuxna och någon barnbok, minns inte vilken. På väggen hänger en stor färggrann tavla. Den föreställer barnensdagsfirandet 1946 på Gustav Adolfs torg. Ett par barn syns tydligt; en flicka med röd mun i gul klänning och långt blont hår, en pojke i sjömanskostym – därbak skymtar man en vaktparadsorkester. Ballonger i olika färger och Thulehusets gula fasad med den stora klockan och statyn förstås i bakgrunden. Jag tycker den ser ut som om ett barn hade målat den. Jag frågar, men frågan blir hängande i luften.

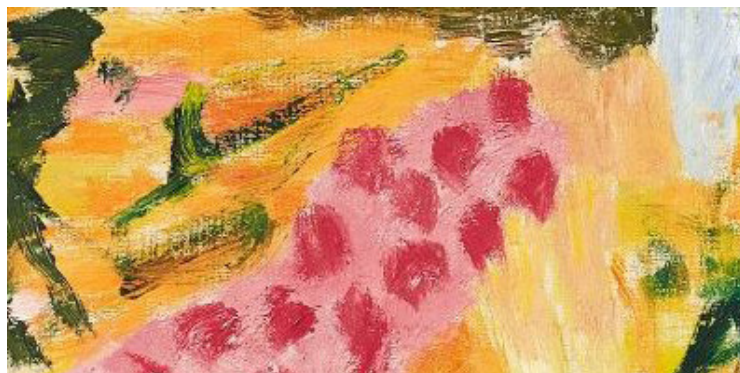
Nu öppnas den svarta skinn-dörren och ut slinker en mamma med litet barn, tyst och försynt. Dörren stängs åter. Från gatan hörs ljudet av en skramlande spår-vagn – i övrigt är det tyst. Mamma bläddrar förstrött i tidningen. Jag fort sätter att stirra på tavlan av R.S. som det står i nedre hörnet och streck 48.

Så öppnas dörren åter och där står sköterskan och bju-der gossen Bo med mamma att komma in till mottag-ningen. Doften slår emot mig. Doften av läkarmottag-ning. Säkert sprit för att tor-ka av och hålla rent, kanske lite eter som luktar från flas-korna, annat som man inte kan. Lite kamfer kanske...

Så blir det stick i fingret för Hb:t av syster. Och sedan kommer doktorn in.

En väldig man i vitrock, ca. 60 år, med vänligt ansikte och lite grå hårtestar och med melodisk baritonröst: Hur står det till här? Han vänder sig till mamma som nogsamt går igenom alla symptom. Jag tänker; är det inte bra snart!

Ja, nu skall vi undersöka Bo, säger doktorn som heter Harald i förnamn. Jag lägger mig på läderbritsen och palperingen börjar; känna magen, knacka på nyckelbenen, lyssna med trätratten i ljus bok, som ser vänlig ut. Så blir det att sitta upp och hosta, och lyssna på lungorna, knacka med fingret här och där. Doktorn har stora varma mjuka händer. Doktorshänder!

Ja, säger doktor Belfrage, nu kan du ta på dig så skall jag prata med din mamma. De går in på doktors rum och jag skyndar mig efter. Ja, säger doktorn, Bo har en envis vårförkylning, så jag skriver ut lite stärkande med c-vitamin och lite hostquilla. Sedan skall han ligga en halvtimme efter skolan, gärna i sovrummet i linnet - men med öppet fönster, veckan ut.

Jag kände mig återställd på direkten – vi vandrade upp till apotek Duvan där apotekaren blandade enligt receptet i en stor brun flaska. Sedan vandrade vi ned till Valand för att ta den röde till ändhållplasan.

Något år senare såg jag Dr.Belfrage på ostronstugan i Ellös dit vi åkt i fatbror Siggess gräddvita de Soto. Men det är en helt annan historia.

Den dieselfrystande 39:ans buss stånkar upp för Viktor Rydbergsgatan mot Johannebergs kyrkan, Den stannar med ett ryck i backen. Vi släntar över gatan och smiter in i en port där en skylt i svart med guldtext förtäljer att här finns tandläkare Hillevi Ahlin. Mamma först och jag efter. En trappa upp och ringa på klockan. En syster öppnar, prydligt klädd i sjuksysterdress; blå skjorta, vitt förkläde och en liten

mössa på huvudet. Ja, en hel uniform – och om jag inte såg fel en emaljerad blå sjuksysterbrosch. Uppe vid hakan. Mycket bestämt uttryck i fejsen, en riktig galoschhaka och stor byst i förklädet.

Vi hamnar i väntrummet. Det luktar söttaktigt tandläkarmottagning förstås, men jag vet inte exakt vad som luktar.

Återigen alla dessa Vecko-Journalen – men också en lite rolig barnbok som jag kastar mig över. Den handlar om tandtrollen som invaderar munhålan. De ser ut som Dala-demokraterns chefredaktör (nuvarande) med spretande hår men de har långa svansar med en svart tuss ytterst. Utrustade med borrh, hammare, släggor skall de tydligen ge sig på de stackars tänderna – men först skall de mumsa i sig alla godsaker som döljer sig där imellan. Det blir ett riktigt kalasande. Men precis när de skall påbörja borrhandet, släggande och hamrande kommer räddningen i form av en jättetandborste som jagar bort alla Greijdertandtrollen, som flyr skräckslagna åt olika håll. Sedelärande i allra högsta grad.

Så blir det min tur. Mamma följer med in. God dag Bo, säger doktor Ahlin. Mina söner går också på Hvitfeldtska! Mamma måste ha skvallrat. Jag hade precis börjat i 1⁵ och var en äkta grönsiska.

Så det upp i den lädervadderade tandläkarstolen. Besiktning av munhålan – och doktorn berättade och syster antecknade; tand, läge på tanden. Uppe eller nere; 6 plus distalt. Hej å hå. Obegripligt för en elvaåring och ingen google att kolla...

Sedan munsköljning och så satte borren i gång sitt surrande. Tandläkarborren slutar i en rund anordning, som ser ut som ett kvinnobröst, tycker jag. Kanske systers hylla påverkar?

Doktorn lutar sig fram och liksom omsluter mig - ja, det känns så! Sedan låter hon borren surra och jag fantiserar att jag åker på en motorcykel... När hon var klar får sköterskan order om 3 amalgam. Hon började med att blanda ett gråvitt pulver i en mortel med kvicksilver. Till sist tar hon upp blandningen och rullar den mellan fingrarna till en lite kula. Så trär hon på amalgamet på en amalgamstoppare; doktorn böjer sig över mig igen och fyller och trycker. Det känns mysigt! Så är det klart. Doktorn kommer att skicka sin honorärräkning per post, meddelas mamma i dörren.

Efter besöket går vi till fiskaffären intill och köper hård och spänstig vårmakrill. Pappas favoritfisk! Rutan till fiskaffären! Där rinner vattnet hela tiden i ett slags perpetuum mobile, Jag försöker fatta hur det går till.

ÄT FISK BLIV INTELLIGENT står det uppfordrande på en affisch på kortväggen. Nyligen insläppt på Hvitfeldtska, har jag inte riktigt kläm på ordet intelligent än... Jag frågar mamma vad det betyder. Minns inte svaret - bara att det var något bra - och att det rättfärdigade all kokt torsk, stekt strömming, stekt makrill som bestods i hennes kök. Jag bestämde mig, liksom på stående fot, att fisk skulle vara helt okey: "Bara att det inte finns ben i, då!", tillade jag - som en brasklapp.

Bo Eneroth

Protokoll vid årsmötet

10 maj 2022

§1 Öppnande Kamratföreningens Gamla Hvitfeldtares ordförande, *Jan Håkansson*, välkomnar de närvarande trettioalet med-lemmarna till Hvitfeldtska Gymnasiets (Norra) Aula och förklarar årsmötet öppnat kl 1730.

§2 Val av mötets ordförande och sekreterare *Jan Håkansson* utses att leda dagens förhandlingar. Till skrivare väljs *Ulf G H Malmsten*.

§3 Protokolljustering *Hans Törning* utses att jämte ordföranden justera dagens protokoll.

§5 Dagordningen Den utdelade dagordningen fastställdes.

§6 Årsmötets behöriga utlysande Årsmötet befinns vara behörigen utlyst.

§7 Styrelsens verksamhetsberättelse Årsmötets deltagare beslutar med gillande och godkännande lägga berättelsen till handlingarna.

§8 Ekonomisk berättelse Kassaförvaltaren, *Carl Eric Blomqvist*, redogör för Föreningens ekonomiska status. Ekonomiska berättelsen god-känns.

§9 Revisionsberättelse och beslut om ansvarsfrihet för styrelsen Revisorn *Klas Borssén*, föredrager Revisionsberättelsen. Årsmötets deltagare godkänner berättelsen och beviljar Styrelsen ansvarsfrihet för år 2021.

§10 Fastställande av budget inkl årsavgift, f n 300 kr. Sedan förslag om höjning av årsavgiften röstats ned, beslutar Årsmötets deltagare fastställa denna till oförändrad 300 kronor. Som förut, må yngre och aktiv student (< 26 år) betala 100, samt gymnasist fram till ett år efter studentexamen (motsvarande) 50 kronor.

§11 Val av föreningens ordförande Valkommitténs ledamot *Fleming Sinclair* föreslår omval av *Jan Håkansson* till föreningens ordförande. Årsmötets deltagare beslutar enligt förslaget.

§12 Val av styrelsens ledamöter och suppleanter. Valkommitténs ledamot *Fleming Sinclair* och Ordföranden tackade avgångne revisor, *Hans Törning*.

Föredrogs så förslag till omval av ordinarie ledamöterna: *Carl Eric Blomqvist*, *Bo Eneroth*, *Marie Beckman Suurküla*, *Tore Hammegård*, *Hans Herlitz*, *Clas Jernström*, *Ulf G H Malmsten*, *Joar Svanvik*, *Salman Varraich* till suppleanter, omval av: *Eva Forsell Aronsson*, *Ivar Fernemo*, *Aiysha Varraich*, *Arne Ruth*. **Årsmötet deltagare beslutar välja dessa till Kamratföreningens Gamla Hvitfeldtare styrelse.** Enligt Föreningens stadgar är följande självskrivna ledamöter *Mikael O Karlsson*, *gymnasieenhetschef*, *Åse Andrén Gustafsson*, *rektor*, *Irma Tursunovic*, *representant för Hvitfeldtskas Elevkår* De nyvalda välkomnas. *Åse Andrén Gustafsson* och *Irma Tursonovic*, presenterade sig.

§13 Revisorer På Valkommitténs förslag beslutar Årsmötet välja *Bengt Sjögren* och *Klas Borssén* till revisorer, samt *Arne B Johnson* till revisors suppleant.

§14 Val av valkommitté På förslag av Styrelsen beslutar Årsmötet välja om *Folke Hjalmers* (sammankallande) och *Flemming Sinclair* till ledamöter av Valkommittén. Årsmötet önskar att styrelsen finner lämplig person att adjungeras till kommittén.

§16 Övrigt Ordföranden erinrade att:

- Årsboken 2021 är mycket trevlig, stimulerande och berömvärd. - Hittills finns på Föreningens hemsida fem årsböcker i pdf-format. - De senaste aderton åren har Föreningens delat ut drygt en kvarts miljon kronor som stipendier till elever. Flera medlemmar skänker medel till stipendiefonden, några återkommande månadsvis. Finns även skrivna legat i testamenten. Betydelsen av Föreningens stipendier till elever ökar, när antalet stipendier vid Skolan minskat. Till yttermera visso är stipendierna utomordentligt god PR för oss. - Ordföranden för fram Gymnasieenhetschefens, *Mikael O Karlsson*, önskemål om god matta, cirka sex m2 stor, till prydnad i rektors Södra Byggnaden tjäns-terum. - Ordföranden tackar alla medlemmar varmt för deras uthållighet och mod under den genomlidna pandemin.

§17 Mötet avslutas Då intet mer förekommer, avslutar Ordföranden *Jan Håkansson* Årsmötet, tackar alla deltagare och uttalar sina välgångsönskningar för den stundande vår och sommar.

Vid protokollet *Ulf G H Malmsten*, *sekreterare*. Justeras *Jan Håkansson*, ordförande, *Hans Törning*, justeringsman.

Kamratföreningen Gamla Hvitfeldtare

Rektorsgatan 2 · 411 33 Göteborg · Vxl. 031 - 367 06 00 · Tel. svar 031 - 367 06 35

Hemsida: www.gamlahvitfeldtare.se Skolans hemsida: www.goteborg.se/hvitfeldtska

Föreningens adress: gamlahvitfeldtare@gmail.com

STYRELSEN

Ordförande

Studierektor Jan Håkansson (student 1961)
Gyllenkrooksgatan 3,
412 82 GÖTEBORG
Tel. 031 - 724 50 51 Mob. 0705 - 74 01 23
janhakansson@hotmail.com

Vice ordförande / Klubbmästare

Professor Bo Joar Svanvik (student 1962)
Carlandersplatsen 1,
412 55 GÖTEBORG
Tel. 0706-75 91 49 joar.svanvik@gu.se

Årsboksredaktör

Civilekonom Bo Eneroth (student 1964)
Stationsterrassen 16, 296 36 BÅSTAD
Tel. 0708-13 69 99 bo.eneroth@gmail.com

Kassör

Rektor Carl-Eric Blomqvist (student 1959)
Karsegårdsvägen 39, 439 31 ONSALA
Tel. 0300 - 602 20, Mob. 0708 - 78 35 49
carl_eric_blomqvist@hotmail.com

Sekreterare

Dr Ulf G H Malmsten (student 1966)
Lövviksvägen 21, 436 55 HOVÅS
Tel. 0708 - 63 32 38
ulf.malmsten@gmail.com

Arkivarie

Adj professor Hans Herlitz (student 1965)
Barbro Hörbergs Gata 3,
412 49 GÖTEBORG
Tel. 0760 - 09 35 47
hans.herlitz@medic.gu.se

Gymnasieskolenhetschef

Mikael O Karlsson
(student 1976 i Lycksele)
Hvitfeldtska Gymnasiet,
411 33 GÖTEBORG
Tel. 031-367 07 01 Mob. 0706-17 14 18
mikael.o.karlsson@educ.goteborg.se

Rektor

Åsa André Gustafsson
Hvitfeldtska Gymnasiet,
411 33 GÖTEBORG
Tel. 031-367 07 01 Mob. 0706-17 14 18
ase.gustafsson@educ.goteborg.se

Ansvarig för medlemsregistret

Civ. ing. Clas Jernström (student 1964)
Gjutegården 117, 436 45 ASKIM
Tel. 031-28 87 23 Mob. 0705-59 81 58
clas.jernstroem@telia.com

Övriga ledamöter och suppleanter

Dr Marie Beckman Suurküla (student 1967)
Lilla Backalyckavägen 2,
434 93 VALLDA
Tel. 0736 - 25 44 46
marie.beckman@telia.com

Pol Mag Tore Hamnegård (student 1964)
Salstavägen 1, 191 35 SOLLENTUNA
0709-67 62 07, tore@hamnegard.se

Stud Salman Varraich (student 2009)
Mor Annas Väg 6, 43892 HÄRRYDA
Tel. 0737-76 01 50
salman.varraich@gmail.com

Doktorand Aiysha Varraich
(student 2003)
Mor Annas Väg 6, 438 92 HÄRRYDA
Tel. 0762-01 93 26 aiyshav@gmail.com

Arne Ruth Dr. h.c. (student 1964)
Tomtebogatan 45A,
11338 STOCKHOLM
Tel. 0293 - 401 59 Mob. 0709-92 79 40
arne@ordalag.com

Stud Irma Tursonovic
(elevkårens representant)
irmtur1021@skola.goteborg.se

Professor Eva Forsell Aronsson
(student 1979) suppleant
Lekskolegatan 11, 431 42 MÖLNDAL
031-87 59 12, efa777@gmail.com

Arkitekt Ivar Fernemo
(student 1964) suppleant
Villagatan 1, 713 32 NORA
0768-19 61 70, if@fernemo.se

REVISORERNA

Revisor

Arkitekt Bengt K Sjögren (student 1962)
Östra Långgatan 13,
457 72 GREBBESTAD
Tel. 0705-48 96 01
bengt.sjogren@alumni.chalmers.se

Revisor

Konsult Klas Borssén (realexamen 1961)
Lunnefågelgången 17,
426 69 V. FRÖLUNDA
Tel. 031-29 03 25,
klas.borssen@comhem.se

Revisorssuppleant

Herr Arne B Johnson (student 1958)
Borraregatan 5, 412 79 GÖTEBORG
Tel. 031-82 71 63,
arne.b.johnson@gmail.com

ÅRSBOKSREDAKTIONEN

Årsboksredaktör

Bo Eneroth (student 1964) *se styrelsen*

Redaktör, Humor

Konsult Klas Borssén (realen 1961)
se revisorer

Redaktör, Varia

Dr Ulf G H Malmsten (student 1966)
se styrelsen

VALKOMMITTÉN

Sammanställande

Tekn lic Folke Hjalms (student 1959)
Nilssonsberg 26, 411 43 GÖTEBORG
Tel. 031-84 28 33, 031-772 43 04
Mob. 0705-91 56 02
folke.hjalms@chalmersindustriteknik.se

Tandläkare Flemming Sinclair
(student 1962)

Pärt-Antons gata 140,
426 79 V. FRÖLUNDA
Tel. 031-29 82 96, 0736-23 46 42
flemming_sinclair@hotmail.com

Styrelsens verksamhetsberättelse för 2022

Styrelse Jan Håkansson, *ordförande*
Joar Svanvik, *vice ordförande, klubbmästare*
Carl Eric Blomqvist, *kassör*
Ulf G H Malmsten, *sekreterare*
Bo Eneroth, *redaktör för årsboken*
Hans Herlitz, *arkivarie*
Clas Jernström, *ansvarig medlemsregistret*
Marie Beckman Suurküla, *till förfogande*
Tore Hamnegård, *till förfogande*
Salman Varraich, *till förfogande*

Suppleanter Eva Forsell Aronsson, *till förfogande*
Ivar Fernemo, *till förfogande*
Aiysha Varraich, *till förfogande*
Arne Ruth, *till förfogande*

Självskrivna ledamöter Mikael O Karlsson, *gymnasieenhetschef* och Peter Larsson, *rektor*

Revisorer Hans Torring, Klas Borssén samt Arne B Johnson, *suppleant*

Valkommitté Folke Hjalmers, *sammankallande* och Flemming Sinclair

Medlemsantal Medio mars 2022 var antalet medlemmar 352, varav tolv ständiga och sju hedersledamöter. 303 (86 proc) hade meddelat sin e-post-adress. Facebook-gruppen Gamla Hvitfeldtare har 459 medlemmar.

Medlemsavgift Årsmötet beslöt oförändrad avgift om 300 kr år 2021. För yngre (upp till 26 år) aktiv student 100, och gymnasist fram till ett år efter studentexamen (eller motsvarande) 50 kr.

Ekonomi Hänvisas till särskild redogörelse.

Årsboken Årsbokens redaktion hade sitt ”uppstartsmöte” medio september. Covid-19-pandemins begränsningar av möten omöjliggjorde fysisk presentation av Årsbok 2021. Denna ändå fick entusiastiskt digitalt mottagande i början av december månad. Redaktionen ut-

gjordes av Bo Eneroth (redaktör), Klas Borssén (logistik), Ulf Malmsten (Varia). Övriga skribenter: Ragnar Sjögren, Christer Hedin, Gilbert Holmström, Liv Näslund, Ann Bjerklund Larsson, Richard Bark, Hans Herlitz, Ulf Herrströmer, Sture Hegerfors och Mats Fällman.

Styrelsens möten Styrelsen hade under 2021 haft fyra protokollförda möten. Därtill flera konsultationer via telefon.

Föreningsmöten Året 2021 präglades såsom 2020, starkt av Covid-19-pandemin. Årsmötet, med trettioalet deltagare, hölls 5 oktober. Professorerna Göran Wendin (student 1961) och Joar Svanvik (student 1962) kåserade över *Kvantfysiken och Livet - Våra innersta mekanismer och världarna omkring oss*. Följt av uppskattad måltid å Rest Bellmans Salonger.

Elevstipendiater 2021 *Tilia Crona* NA19CD och *Julia Araujo Edlund* ES19B. Båda är sanna förbilder för sina klasser och hela Hvitfeldtska.

Skrivartipendium Leia Magnuson SA19GH.

Hvitfeldtskadagen Planerades till Valborgsmässoafton, men ställdes in, så som de flesta av skolans publika tillställningar.

Gåvor Styrelsen tackar varmt alla välvilliga givare av bidrag till elevstipendiefond och tryckning av årsbok.

Övrigt Styrelsen önskar ökat samarbete och nya lösningar på uppkomna svårigheter. Detta ter sig nödvändigt i dessa svåra tider med genomliden pandemi och krig i Europa. Vi vill fortsätta arbetet med hemsida, Års-bok, medlemsregister och rekrytering av nya kamrater. Som förut är det angeläget få in fler korrekta e-post-adresser.

För Kamratföreningens Gamla Hvitfeldtare Styrelse

Jan Håkansson *Ulf G H Malmsten*
Ordförande *Sekreterare*

Inspektion

Jag hade just kört upp grabbarna på taket. Taket, alltså, på mangårdsbyggnaden. Där stod de, fem av mina närmaste vänner, med målarburkar och penslar tafatt i händerna. Klockan var runt halv elva denna söndagsförmiddag. En söndagsförmiddag som sent skall glömmas.

MATS FÄLLMAN

Min äldre bror hade just ringt från Göteborg och förvarnat – min mor samt dödsboförvaltaren var på väg ut till gården för en inspektion av fastigheten. Vi var inne på fjärde året efter min fars bortgång och fortfarande hade skiftet inte ägt rum. Varför just på en söndag? Varför just precis idag?

Strax efter jag tagit mitt körkort hade jag vid en färdlängd irrfärd hittat fram på smala grusvägar till den gård som far, i pant för ett obetalt handlån fått ta över några år tidigare. Jag hade aldrig varit där. Inga barndomssomrar, inga familjesamlingar. Ingen i familjen var egentligen bekant med denna gård som låg på någon timmes resa utanför stan. Jag hade ”upptäckt” den! Den kändes ”min”.

Efter denna viktiga upptäckt hittade jag snart en täckmantel för att åka dit. Än bättre, som ett forum för ungdomsäventyr och samlingspunkt för mig och mina vänner. Vi var alla runt tjugoårsåldern och det var näst intill ett paradiset på jorden att få ha ett ställe för oss själva. Alla var vi kvar i våra studier, alltifrån gymnasiet till universitetsstudier. Att få komma iväg från föräldrar och allt annat ovidkommande kändes som en obeskrivlig befrielse. Till ett eget liv, omgivet av en värld av knegande och vardaglighet!

Täckmantel, alltså – i ett anfall av konstruktivt tänkande var det inte svårt, om man själv hade nytta av det – så hade jag föreslagit hemma att

jag skulle kunna se till att gården rustades upp. Vidare och enligt planen – för att inte kosta på målare, etc. hade jag vidtalat några vänner, som var villiga att hjälpa till, vad de kallade ”för nöjes skull”. För det var precis vad det var. Nöje. Detta nöje känt som reparation och måleri, hade nu pågått snart två år. Vi hade inte bråttom, såg helst att det aldrig tog slut. Men dödsboförvaltaren hade tydligen en annan uppfattning. Nu skulle fastigheten slutvärderas.

Från salongen

Aldrig har väl ett trähus fått en grundligare genomgång än denna stackars övergivna västgötalänga. Först blåslampa för att bränna av all gammal färg. Ett mycket vådligt och i andras ögon dumdristigt tillvägagångssätt. Oss passade – ju mer underarbete desto bättre. Hela kåken såg ut som en svår brännskada. Därefter målarskrapa och så omgång efter omgång med färg. Vi tycktes aldrig bli tillfredsställda med resultatet. Det fanns alltid mer att bättra på. Nöjet fortsatte.

Under gymnasieåren hade jag samlat på mig en "elit" av sorgedödare, mina vänner. Min identitet. Deras identitet. Vi gjorde allt vi kunde för att komma ut till gården. Med bil, med buss, med tåg. Ja, till och med cyklandes. Alla vägar bar hit. Inget syntes viktigare än att träffas på vår eget paradiset på jorden. Till synes alldeles eget!

Denna sorglösa samling ungdomar gick under namnet "Mentövengänget". I ren Steinbecks anda (Riddarna kring Dannys bord). Alla letade vi nya vägar och former i livet- alla konventioner skulle böjas på, knäckas och spräckas!

Som utklädd

Mentöven var vårt namn på gården. Mentöven stod för stället och var ett rent hittepånamn. Det var vår identitet och gemenskap. "Har du mentöven? M-E-N-T-Ö-V-E-N, brukade vi underfundigt fråga oinvigda, som naturligtvis aldrig förstod någonting. Vi utvecklade ett eget språk. Vårt språk mentövenska. Endast vi förstod. Ibland förstod ingen. Så gick det till. För oss en problemfri värld som gick ut på att försöka förstå vad vi sa. Ett levande obegripligt

språk i en levande obegriplig värld.

Villa Mentöven hade av postverket oriktigt uppfattats som Villa Montören. I sin välvillighet eller oförståelse hade de tydligen trott att stället var befolkat av montörer av olika slag. Så montera blev vårt slagord. Montera stod för festligheter. Montera stod för att laga mat, ro eka, gå på utedass, klippa gräset. Montera stod för allt! Änjo en källa för potentiella missförstånd. Vi låtsade som vi alltid förstod. I grunden trodde vi på vår telepatiska förmåga. Det som förblev oförstått, hade nog en djupare mening. Ingen frågade. Telepati i sin mest raffinerade form!

Själva kallade vi oss det "hutfulla folket". En travesti på vårt halvgermanska språk – en platttyska utan tyska... "Hut" står för hatt. Alla var tvungna att bära hatt eller någon form av huvudbonad på domänerna. Det fanns mängder av hattar att välja på; poliskask, turkfez, kubb, sombrero, hög hatt, låg hatt, scoutmössa, safarihat, sjökaptensmössa, jägarhatt – i en lång rad. Varje hatt betydde en roll och när den väl kom på huvudet fick man spela den rollen. Den som hade poliskask fick vara ordningens och lagens väktare, fez blev turk, sjökaptensmössa blev redare, hög hatt borgmästare och så vidare. På så sätt hade vi skapat ett samhälle. Vårt samhälle, vårt land på landet. Där fanns domare, polis, militär, läkare, prostituerade, gangsters, hästskojare, sommargäster etc. etc. Vissa roller blev institutioner som behövdes för att vidmakthålla hierarkin på stället.

Andra var mer tillfälliga besök i fantasiriket. Så, till exempel kunde man se gigolos, världsomsegglare, nobelpristagare, raggare, statsöverhuvuden, fackpampar, allt beroende på vår aldrig sinande fantasi och uppfinningsriksdom. Alla var välkomna. Detta var det perfekta emanciperade samhället. Ett samhälle utan gränser och givna kriterier. En Kafkiansk värld där inget egentligen fungerade. Det låg i sakens natur,

Ett anti 1984 frihetssamhälle. Den som åkte in i vår finka åkte ut på en gång. Tyngdkraften verkade lika mycket upp som ned. Grundlagen var uppfinningsrikedom. På så sätt pågick teatern och skådespelet. Oändligt som det kändes!

Som trädgårdsmästare

Exhibitionism var nästan ett utträkat ord. Det var vår vilja och önskan att väcka uppmärksamhet, att chockera. På sätt och vis var det vår opposition mot omvärlden – mot allt som vi tyckte var föråldrat och förlegat. Detta var tidigt 60-tal! Jazzen, Beatles, Sartre, Henry Miller, Lasse O'Månsson och grabbarna var rättensnöret.

Nu skulle det alltså bli inspektion. Dödsboförvaltare et consortes. Jag ville inte mista vårt hemliga paradiset på jorden! Misstankar fanns. På grund av olyckliga omständigheter hade jag tidigare fått ge upp ett av familjens sommarställen. Delvis självförskyllt. Nu stod mycket på spel. Jag ville inte förlora även detta paradiset för allt smör i Småland, Halland, Västergötland...

Ingen kan förneka att vi hade roligt! Ofantligt roligt. Det ena upptåget avlöste det andra. På vintern kunde vi klä upp oss i frack, med lösnäsor, lösmustascher, lösöron, hög hatt och gamla säckiga skidbyxor från 30-talet. Därefter spände vi på oss skidorna för att ge oss ut bland söndagsturisterna i spåret. På sommaren brukade vi nakna – endast iförd hög hatt – vandra ned till allmänna badstranden.

Som brukligt hade vi kvällen innan haft ett kalas utan dess like. Fram till morgonkvisten. Sommarnatten bjöd alltid på nya äventyr och upptåg. En förunderligt härlig sommarmorgon! Härligheten stod i bjärt kontrast till vårt tillstånd, så här dagen efter...

När min broder, vist nog, hade ringt för att förvarna, i grevens tid – hade jag knappt trott mina öron. Varför åka ut på en söndag? Jag försökte förklara för honom att här låg fortfarande dansbaneflickor utspridda. Andra sov på stolar, golv – gud vet var. Vissa "målare" hade inte ens återvänt från nattens utdragna penseldrag. Hela huset var ett slagfält! En palett av kludd! Det vore en oreparabel katastrof om min geniala plan och täckmantel blev genomskådad." Du vet hur det är", hade min bror sagt, "när de gamle får för sig att göra något, då verkar det kort för oss." "Kör baklänges, då", var mitt svar, i sann mentöven anda.

Här var goda råd dyra. Jag räknade optimistiskt med att här hade vi maximalt en timme på oss. En snabb genomgång visade att här var vi nog tio stycket mentövare i huset. Flickorna måste iväg först. Därefter städning, diskning – allt på plats. Upp med stegarna, på med blåkläderna. Innan jag hunnit väcka mina montörer hade redan dyra minuter gått förlorade. Vi skickade ned några spanare utefter vägen för att signalera till en spanare på taket, när bilen skulle närma sig. Jag fruktade att vi inte skulle hinna. Bubblan var på gång att spricka. Vårt paradiset på jorden, vårt eget "Canary Row" i Sverige var på väg att bli upptäckt!

Där fanns inget rinnande vatten i huset. Än mindre något varmvatten tillgängligt. Allt var befriande primitivt. Men nu kändes det som en kolossal brist på standard. Vi bestämde oss för att slänga ned allt odiskat i plastpåsar och gömma bakom ladugårdsbyggnaden. Likaså iväg med all delikatessmat: fina korvar, franska ostar och filébitar. Alla flaskor bort – även

odruckna slattar. Ungdomar av vår sort antogs leva spartanskt och anspråkslöst. Kanske framför allt nyktert! Stolar, bord, mattor, prydnadsföremål, sängar – ja, allt var i totalt oordning.

Ny snabb strategi – ut med rasket! Storstädning blev nu marschorder! Så ut med allt genom dörrar och fönster. Ut på gräsmattan in i ladan. Aldrig hade väl ett hus tömts så raskt, som om professionella inbrottsjuvar varit i farten! När sedan vaktposten signalerade ”Hets dom kommer” iklädde vi oss våra arbetskläder och på väg uppför stegarna. ”Låtsas mål, fixa, reparera – vad som helst – bara ni håller er undan. Och trilla inte ned. För sjutton” skrek jag.

Förvaltaren kom släntrande upp mot huset ihop med min mor. Så förvånad han måste blivit; arbetsamma blåklädda ”montörer” på taket, ett helt utrymt hus, möbler på gården, mattor som piskades och köket i toppskick. Jag kände mig riktigt stolt över de idoga vännerna som fejade – och doften av nysåpade golv. Vi stod på andra våningen, förvaltaren och jag. Vi samtalade om hur fint gården låg, om utsikten, om att den skulle upprustas från dålig till toppenfin gård. ”En riktig ansiktslyftning skall

det bli” sa jag och noterade att förvaltaren syntes nickande instämma. Hade jag fått honom på kroken?

Min mor och dödsboförvaltaren tittade på varande och såg nöjda ut. Inspektionen hade gått vägen, som det verkade... Då plötsligt ser jag en bil svänga in på gårdsplan. Tut, tut och nya tut genomljuder nejden. Ut hoppar en av våra glada montörer, gör tummen upp – och öppnar dörrarna... Ut kliver en mängd okända damer; röda läppstift, uppsatt hår, plisserade kjolar och högklackat... Det var en jåkla rövarfest igår, grabbar! Så skall det va! Vafan gör ni uppe på taket. Ni ser för löjliga ut! Här kommer jag med nya fräscha frunns – färdiga att monteras! Sa inte Masken att vi skulle hålla igång i fjorton dagar. Fram med drinkarna nu och på med musiken innan brudarna tröttnar” ...

Hans ord klingar än i mina öron. Vad förvaltaren tyckte – och vad min mor sa, efter de lämnat kan man bara gissa. Målningsarbeten och montering fick ett abrupt slut – lämna gården – kom som ett brev på posten. Endast ett listigt rävspel kunde återföra mig och mina montörer till gården – denna underbara plats som vi kallade Mentöven.

Villa Mentöven bakanför

Idag leker mina vänner från den tiden läkare, advokater, ekonomer och direktörer – fast på riktigt och ”hutfullt” som man hoppas!

En brasiliansk samba i svensk tappning

Jag står på flygplatsen i Sao Paulo. Mitt telefonmynt håller på att ta slut. I andra änden av tråden finns kärlek och hat, glädje och tårar. Jag är i Sydamerika. Kärlek, svartsjuka, hängivelse, närhet och avstånd. Tiden rinner ut. Är detta sista gången vi ses eller talas vid? Jag slits mellan två kärlekar. Hur patetiskt. Varför lär sig aldrig mannen – eller kvinnan?

Samma drama som har utspelats i tusentals år är nu utlämnat till ett brasilianskt telefonmynt! När det tar slut måste jag springa ut till flygplanet. Man har redan ropat efter mig i högtalarna; ”O senhor Fällman – acude ao aviao” – planet väntar på er. Jag hör motorerna brumma utanför terminalen. ”Jag älskar dig” blir ett avslaget ”hejdå och sköt om dig”. Jag springer ut till turbopropen. Trappan är redan på väg att dras in. Väl ombord slås jag utav dimensionen i detta omskakande drama. Glödhet passion. Ett hjärta som är på väg att klyvas. En andning som slår i takt med trycket i kabinen. Min panna svettas, mitt bröst dunkar. Stålmaskinen lyfter. Jag flyger. Under mig lig-

ger mitt patetiska liv. Jag flyter. Endast himlen ligger ovanför. Framför ligger det okända. Att landa är att komma åter till resans början. En resa ifrån mig själv. Varför har jag hamnat i detta? Jag som var så lycklig. Jag som hade hela världen i min famn. Hur hade den lyckats slinka ur mitt grepp? Varför hade mitt liv satts på prov när jag som minst ville det. Min kropp och själ höll på att slitas i stycken...

Det hela hade börjat en kväll när jag gått ut med några vänner i Rio de Janeiro. Vi hade så småningom hamnat på en sambashow.

Denna speciella brasilianska hade givit allt på scenen. Hennes ögon lyste av hängivelse. Hennes kropp hade upplösts i exalterade former, rytmer och färger. Hon bad att få träffa mig efteråt. ”Spara mig lite av den blonde mannen” hade hon sagt till sina dansväninnor. Hon bjöd upp till dans där höfter, ben och armar tog över. Brasilianskor älskar män! Brasilianskor älskar att förföra män. Brasilianskor älskar att älska. Jag blev förförd.

Vi hamnade på stranden på Ipanema. När vågorna slog in från havet, grävde vi en grop i sanden och gömde oss för omvärlden. När skummet slog in över strandkanten slingrade vi runt i månskenslycka. Det luktade av hav, svett och kärlek. Sanden mellan tårna kittlade våra orörliga kroppar efteråt. Hur underbart kan inte livet och kroppen kännas, tänkte jag, uppslukad i jordens ekvation mellan himmel, hav och mänsklig kroppsutsöndring. Vågorna sköljde in över oss med tidvattnet. Vi fortsatte att älska med saltvattensmak i våra munnar. Vi stormförälskade oss i varandra!

Det är här mitt liv ändras. På flygplatsen i São Paulo. De korta stegen ut till planet innehåller allt. Jag måste bestämma mig. Framför mig ligger inte bara äktenskap, inte bara en oväntad förälskelse. Inte bara ett hopp från Brasilien till Paraguay. Där väntade min fru, en paraguayanska med europeiska påbrå. Hon visste. Framför mig låg min bakgrund, mina steg i livet till denna kokheta flygplats. Framför mig låg ensamhet i all sin påtaglighet. Jag hade rest långt för att komma mig själv nära. Nu, om aldrig tidigare, närmade sig min resa en korsväg. En sydamerikansk korsväg. En totalkrasch väntade. Ett möte mellan tre fordon från två kontinenter i en ekvation utan gemensam nämnare. Utan facit!

Väl anländ till Asunción började grillningen; ”Hur ser hon ut? Är hon mörkhyad? Har du tänkt fortsätta ert förhållande? När skall ni träffas härnäst? Har du tänkt på din sons framtid?” – Jag flydde.

På en bar träffade jag en australiensare. Efter några drinkar slog vi oss i samspråk. Paraguay hade rykte om sig att vara ett uppsamlingsställe för folk i nöd och onöd. Folk i behov av ett land. Plötsligt kände jag närhet till denna främling. Två blonda i ett hav av mörka tankar, ”Vad du än gör, skilj dig inte. Det blir bara problem”. Han talade av egen erfarenhet. Han var dock inte speciellt förtrogen med sydamerika, där det förutsätts att en man är eller skall vara otrogen. Det är bara så. Därför skiljer man på att älska och att pippa. Älskar gör man hemma. En man borde kunna båda sakerna. På något väl omsusat machosätt är han inte man utan att bedra. Män och män emellan är det som att jämföra studentbetyg. Ju mer poäng desto bättre. Det var mest bara en fråga om att föra censorerna bakom ljuset.

Min nyvunne vän glömde att fråga hur det stod till i mitt äktenskap. Hur två människor kan dra i olika riktningar. Hur slitningar upp-

står. Varför ett nytt förhållande uppstår. Varför dörrar öppnas som varit stängda.

Från den dagen kan jag dra min lyckas olycka. Ett liv i upplösning. Ett liv med ett offer på altaret. En brasiliansk samba som slutade i en trist svensk folkdans. Mina steg var i otakt. Mitt liv på folkparksbanor hade inget svar på dessa utmanande rytmer. Jag slets mellan dragspel och hektiska trumslag. Mitt hjärta klövs.

Mats Fällman, mer känd som "Masken", lämnade skolan, Hindås och landet för att söka sin lycka i bl.a. Spanien och Sydamerika. Han har efterlämnat några noveller och självbiografiska minnen, varav dessa kommit fram i år. Masken gick bort 2015, och var en "illustrious character" som gett upphov till många fascinerande skrönor. Kring sig samlade Masken ett antal "riddare kring Maskens bord" som med saknad minns honom, hans livglädje och generositet.

Villa Mentöven blev en skådeplats för ett drömspel som pågick under flera år på behörigt avstånd från skola, föräldrar, myndigheter. Vi närmar oss nu de sista alster från Maskens penna som vi kunnat finna. Men vi söker vidare - man vet aldrig vad som kan komma fram!

Bo Eneroth

Den tredje mannen

CLAES REIT

Vägen till *Den tredje mannen* (*The Third Man*), en av filmhistoriens allra största klassiker, inleds med att producenten Alexander Korda bjuder in Graham Greene till en träff och frågar om han har någon idé till en ny film för Carol Reed. Greene har i det läget inte mycket mer att erbjuda än inledningsmeningen till en historia han för flera år sedan skrivit på baksidan av ett kuvert: "I had paid my last farewell to Harry a week ago, when his coffin was lowered into the frozen February ground, so that it was with incredulity that I saw him pass by, without a sign of recognition, among the host of strangers in the Strand."

Korda vill ha en film som utspelas i det ockuperade Wien, men han är villig att låta Greene fortsätta arbeta på historien om Harry. Korda har två skäl att insistera på Wien som spelplats, dels känner han staden väl sedan före kriget, dels har London Films en ansenlig penningpåse i Österrike. På grund av valuta-restriktioner är pengarna svåra att överföra till England.

Greene ger sig iväg till Wien i februari 1948 för att söka efter Harry Lime och finner staden "obeskrivligt eländig". Han bor på det klassiska Hotel Sacher. Han lyssnar. Framför allt lyssnar han. Suger upp berättelser som kan användas. Han visas runt i staden av Kordas sekreterare Elisabeth Montagu. Innan han lämnar Wien så har Greene: "...lunch with a young intelligence officer in the British Army, who is now

Joseph Cotten i ett utbombat Wien

the Duke of St. Albans, who took me down to the sewers and told me the curious story of how the Russians refused to have the exits of the sewers closed, and that there were special sewer police. And he also told me about the penicillin racket.”

Greene fortsätter att skriva i Venedig, Ravello, London och Santa Monica och historien om Harry Lime tar sakta form. Harry, som rör sig i ett utbombat Wien, förvandlat till en form av ödeland. Harry, som återuppstår från de döda, tar sig mellan de brittiska, amerikanska, franska och ryska zonerna via det omfattande kloaksystemet, och som säljer penicillin utspätt med vatten.

I augusti åker Greene och Reed tillsammans till Wien för att åstadkomma ett filmmanuskript. De bor förstas på Hotel Sacher, vandrar i det centrala Wiens vindlande gränder, letar efter tänkbara inspelningsplatser, besöker svartmarknaden och går ner i kloakerna. De läser, prövar och finputsar filmens dialoger och avslutar dagens arbete med besök på någon krog eller klubb. På försättsbladet till den roman, som senare skulle ges ut, minns Greene tiden i Wien: ”To Carol Reed, in admiration and affection, and in memory of so many early morning Vienna hours at Maxim’s, the Casanova, the Oriental.”

Under tiden har Korda varit i kontakt med den amerikanske producenten David O. Selznick, som efter världssuccén med *Gone with the Wind* (Victor Fleming, 1939) haft svårt att upprepa framgången. Även om *Rebecca* (Alfred Hitchcock, 1940) fick en Oscar i kategorin Bästa film har hans senare produktioner inte varit lönsamma och han är rejält skuldsatt. Han vänder därför sina blickar mot Europa och åtar sig att distribuera London Films senaste kassapjäser.

Fördelen med att fått Selznick ombord är att man kan få tillgång till ett antal amerikanska stjärnskådespelare. För de centrala rollerna, Holly Martins och Harry Lime, övervägs många namn men man fastnar till slut för

Joseph Cotten respektive Orson Welles. Welles är Carol Reeds eget val. Selznick menar att Welles är opålitlig och är ytterst tveksam men Reed står på sig. Selznick vill själv absolut ha Alida Valli i rollen som Anna Schmidt, Limes älskarinna. Selznick ser henne som en ny Garbo och i filmens förtexter presenteras hon enbart som Valli.

Under inspelningstiden i Wien är Reed ännu inte klar över vilken musik som ska användas. Förmodligen tänker han sig något konventionellt orkesterpartitur. I alla fall fram till den dag han går in på en liten restaurang där en man sitter och spelar cittra. Reed har aldrig lyssnat till instrumentet tidigare. Han blir fascinerad och begestrad i vad han hör och tänker att han kanske skulle kunna använda ett enda instrument genom hela filmen. Cittran är ju också så typisk för Wien. Reed tar med sig cittraspelaren, Anton Karas, visar filmen i en moviola och låter Karas spela till bilderna. En kväll kommer Karas över med en ny låt, som han komponerat för femton år sedan och glömt bort. Reed förstår med en gång att Karas kommit med guld, nu har han fått sitt musikaliska ledmotiv.

Filmen inleds med att Big Ben klämtar i London Films logo, sedan spelar Anton Karas upp *Harry Lime Theme*. Låten blir en omedelbar succé och på skiva säljs den i över en halv miljon exemplar bara under de första veckorna efter premiären på *The Third Man*. Reed anade dess dragningskraft på publiken och förstod dess betydelse för filmen. Han låter förtexterna gå över en närbild av en cittra med vibrerande strängar.

Ett bildkollage med Strausstaty, Beethovenkulptur, människor på svartmarknaden, soldater och en död kropp flytande i Donau flimrar förbi. Så blir Holly Martins plötsligt synlig. Hans huvud sticker ut genom ett fönster på ett tåg som precis stannat på Wiens Westbahnhof. Han passerar passkontrollen upprymt pladdrande och talar om att han ska bo hos en vän på Stiftsgasse nummer 15. När

han kommer till gatan står en stege lutad mot väggen utanför porten. Holly går obekymrat under den men den vidskeplige förstår genast att olycka och ofärd är i antågande. Holly småspringer upp för trapporna och ringer på dörren till Limes lägenhet. Portvakten, Karl (Paul Hoerbiger), blir synlig i en sned vinkel. Den tiltade kameran skapar en känsla av oro och osäkerhet. Karl låter Holly förstå att Harry inte längre är i livet, att han antingen är i helvetet (pekar uppåt) eller i himlen (pekar neråt). Hans omvända teckenspråk blir en symbol för den uppochnervända moral som vid tillfället råder i Wien. Karl säger, på bruten engelska, att Holly kommer tio minuter för sent. Kistan med Harrys kropp är redan på väg till kyrkogården Zentralfriedhof.

På kyrkogården är kistan i jorden och en präst läser en välsignelse. Den brittiske majoren Calloway (Trevor Howard) står nonchalant lutad mot en gravsten och framme vid graven står två av Harrys vänner, Dr Winkel (Erich Ponto) och Baron Kurtz (Ernst Deutsch), och Anna. Calloway erbjuder Holly skjuts och tar honom till en bar för en drink. Holly fyllnar till och sörjer Harrys, sin bästa vän, död. Callaway menar kallt att det var det bästa som kunde hända: "He was about the worst racketeer that ever made a dirty living in this city." Holly kastar sig över Callaway men blir nedslagen av dennes adjutant, sergeant Paine (Bernard Lee). Callaway hyr in Holly på Hotel Sacher och manar honom att hålla sig lugn eftersom hotellet är fullt av militärer.

Holly kontaktas av Baron Kurtz och de möts på ett kafé. Kurtz bär på en av Hollys västernromaner, *Oklahoma Kid*. Kurtz berättar sin version om hur olyckan gick till när Harry dog. Kurtz och Harry går på trottoaren utanför Harrys bostad. Ytterligare en av Harrys vänner, Popescu (Siegfried Beuer), dyker upp på andra sidan och vinkar. Harry börjar gå mot honom och blir överkörd av sin egen chaufför, Joseph Harbin. Kurtz och Popescu bär iväg kroppen och lägger ner den vid statyn av kejsar Josef

II. Dr Winkel kommer strax därefter gående, undersöker Harry och ser att han är död. Holly konstaterar att det är märkligt att så många av Harrys vänner var närvarande vid olyckan.

Holly får reda på att Anna är skådespelerska och arbetar vid Josefstadtteatern i den ryska zonen. Han söker upp henne och i logen efter föreställningen uttrycker Anna tvivel om att Harrys död verkligen var en olycka. De ger sig iväg till Harrys lägenhet. Bostaden är luxuöst möblerad och dyrbara prydnadsföremål står överallt. Hans affärer har uppenbarligen varit mycket lönsamma. Portvakten är där och förklarar att han inte såg själva olyckan, men han hörde bromsar skrika, tittade ut och såg tre män bära bort en kropp. Holly blir exalterad. Tre män! Inte två? Portvakten vidhåller att det var tre män. Vem var då den tredje? Att identifiera den tredje mannen blir nu det överskuggande målet för Hollys vistelse i Wien.

Kommen så här långt i filmen tycks det stå ganska klart vad dess titel syftar på. Greene hade dock förmodligen flera inspirationskällor till sitt val av namn. Det är rimligt att tro att han också var påverkad av några rader i T. S. Eliots *Waste Land*:

Who is the third who walks always beside you?
When I count, there are only I and you together
But when I look ahead up the white road
There is always another one walking beside you
Gliding wrapt in a brown mantle, hooded
I do not know whether a man or a woman
– But who is that on the other side of you?

Eliot, i sin tur, hade säkert den bibliska historien om Jesus möte med två av lärjungarna på vägen till Emmaus i tankarna. Den tredje mannen, han som inte syns men går vid sidan. Finns Gud närvarande i Greene och Reeds skildring av det kriminella Wien? "You used to believe in God," säger Holly till Harry när de senare möts. Harry svarar: "Oh, I still believe in God, old man. I believe in God and mercy and all that. But, the dead are happier dead. They don't miss much here, poor devils. What

do you believe in?”

Efter besöket i Harry lägenhet, går Holly och Anna hem till henne. Där möter de militärpolisen, som söker genom hennes rum och finner några kärleksbrev från Harry. ”Harry never did anything. Only a small thing, out of kindness,” säger Anna. ”And what was that?” frågar Callaway. ”You’ve got it in your hand.” Callaway ser ner i Annas pass, som han just fått och sett att det är förfalskat. Egentligen från Tjeckoslovakien är hon rädd för att bli tvingad tillbaka. Holly går på Callaway och menar att han inte bryr sig om att Harry förmodligen blivit mördad. ”Go home, Martins!” Men Holly tänker inte åka hem förrän han gått till botten med de mystiska omständigheterna kring Harrys död. Callaway svarar honom irriterat i vad som blivit en bevingad replik: ”Death’s at the bottom of everything, Martins. Leave death to the professionals.”

Efter ett besök hos Callaway har Holly förstått vilka cyniska och fruktansvärda affärer Harry varit sysselsatt med. Anställda vid militärsjukhus har smugglat ut penicillin, som är en stor bristvara. Penicillinet har därefter späts ut med vatten (vilket gjort det verkningslöst) och sålts på den svarta marknaden för stora pengar. Nedstämd och lite berusad går Holly hem till Anna. Han ger henne blommor och har snöret som varit kring buketten i handen. Med snöret försöker han leka med en katt som ligger på sängen, men katten ger sig av, ut genom fönsteröppningen. Kameran går på utsidan och fångar in en man som kommer gående. Han blickar upp mot Annas fönster och retirerar in i en portuppgång. I den djupa skuggan ser man enbart ett par välputsade skor. Katten kommer runt hörnet. Stryker efter husväggen och går fram till mannen i portuppgången, slickar hans skor och börjar jama. Den tidigare svaga musiken stegras och man hör toner ur *Harry Lime Theme*.

Anna har också varit hos Callaway och fått reda på vad Harry gjort. Hon slutar ändå inte tro på honom. En person förändras inte bara

för att man vet mer om honom. Han var ju Harry! Hollys tro på Harry har dock skjutits i sank och han menar att någon sorts rättvisa skapats i och med att han dödsdöms. ”Maybe I would have killed him myself.” Holly avslöjar att han blivit förälskad i Anna, men hon är likgiltig: ”If you’d rung me up and asked me were you fair or dark or had a moustache, I wouldn’t have known.”

Holly lämnar Anna, uppgiven och missmodig. Han hör katten jama och ser skuggan av figuren i porten och ropar högt: ”Come out, come out, whoever you are!” En kvinna öppnar sitt fönster för att hyssja mot Holly. När hon tänder ljuset faller en kägla mot mannens ansikte i porten. Hans ögon rör sig. Först upp mot kvinnan i fönstret, sedan mot Holly. Hans ögonbryn är höjda. Hatten något på sned. Ett leende, fundersamt, beräknande. Läpparna skiljs åt. Cittran spelar ledmotivet. Harry! Ljuset slocknar – Harry är borta. Man hör hans springande steg eka i gränden och ser den enorma skuggan på husväggarna förflytta sig. Holly följer efter. När de kommit ut på ett stort torg är Harry som uppslukad av jorden. Hela torget är tomt, så när som på en liten kur, som står mitt på.

En timma in i filmen ser vi för första gången Harry Lime. Filmhistoriens mest omtalade entré. Scenen är utsökt fångad i fotografen Robert

Kraskers vackra, svartvita, suggestiva foto. I största delen av filmen använder han vidvinkelobjektiv, vilket leder till att huskropparna förvrängs och att gatornas kullerstenar blir skarpa och väldefinierade. Ljussättningen för utomhusscenerna är svår. Den långsamma monokroma filmen kräver mycket ljus och strömavbrotten i Wien är frekventa. Vattenslangar är ständigt i bruk för att ge de rätta reflexerna från gatubeläggningen. De blänkande grän-

derna vindlar fram bland ruiner och hus som kastar skrämmande skuggor. Hotfullheten och oron framhävs ytterligare genom Reeds beslut att fotografera en betydande del av filmen med tiltad kamera. Tekniken användes först under expressionismens tid i Tyskland på tjugotalet och kom senare att bli flitigt brukad i noirfilmens Amerika. Den sneda, tiltade horisontlinjen fick namnet "Dutch angle". Sannolikt en förvanskning av "deutsch". Reed och Krasker är föregångsmän och efter att ha sett *The Third Man* skickar regissören William Wyler ett vattenpass: "Carol, next time you make a picture, just put it on top of the camera, will you!"

Reed arbetar nästan dygnet runt. Han vill ha full kontroll och tar Benzedrine för att minska sömnbehovet. Detaljerna är viktiga. Reed placerar ut skulpturer, vaser, små figurer och bygger till och med fontäner för att den rätta känslan av det barocka Wien ska komma fram. Han jobbar treskift och leder olika arbetslag för dagsljus tagningarna, nattscenerna på Wiens gator och den kommande filmningen nere i kloakerna.

Holly försöker övertyga den tvivlande Callaway om att Harry lever och tar med honom och sergeant Paine till torget där Harry försvann. De ser sig villrådiga omkring och är nära att ge upp då Paine prövar dörren till den lilla kuren. Där finner man gåtan till Harrys försvinnande. I kuren finns en öppning ner till Wiens kloaker. Kloaksystemet är enormt stort, sammanlagt omfattar det tvåhundrafyrtio mil. Byggnationen påbörjades redan under romartiden och systemet har sedan utvecklats i etapper. I kloakerna kan man enkelt röra sig mellan de olika zonerna i staden eftersom ryssarna motsatt sig avspärrning av de många ingångarna. När polisen gör razzior mot den öppna svarthandeln kan säljarna försvinna ner genom någon öppning.

När Callaway inser att Harry är vid liv och enbart iscensatt sin död beställer han en gravöppning. I kistan finner man Joseph Harbin, som arbetat på ett militärsjukhus och varit

med i Harrys gäng men också tjänstgjort som Callaways informant. Holly förstår att Kurtz, Popescu och Dr. Winkel är medlemmar i Harrys liga. Han ställer sig på gatan utanför Kurtz hus och ropar att han vill träffa Harry. Holly pekar bort mot ett stort pariserhjul och säger att han väntar där.

Pariserhjulet, Wiener Riesenrad, är ett landmärke i staden. Det ligger i det stora parkområdet, Pratern, byggdes 1896 och är sextiofem meter högt. Problemet är att det finns i den ryska sektorn och där stöter filmteamet ofta på problem. Frekventa kontroller och visiteringar. Finns de rätta intygen och tillstånden? Vid ett tillfälle undgår de arrestering med nöd och näppe. Där ska Reed nu spela in den stora scenen mellan Holly och Harry. Den enda där Harry har några repliker och vi får höra hans röst.

Holly sitter och röker på en avsats framför pariserhjulet. Han har insett att Harry håller på med avskyvärda affärer och ser allvarlig ut. Harry, som har tagit sin tillflykt till den ryska sektorn, kommer raskt och lite gamängaktigt gående genom nöjesfältet i en lång tagning. Han tar av sig handsken för att hälsa. Holly visar sitt avståndstagande genom att inte fatta den utsträckta handen. De går i en av hjulets gondoler. Holly kan inte förstå Harrys likgiltighet inför det oerhörda lidande han skapar, enbart för att tjäna pengar. Harry pekar ner på människorna som syns som små prickar på marken och undrar om Holly skulle känna medlidande om en av prickarna slutar röra på sig. Och om han fick tjugo tusen pund för var prick som slutade att röra på sig, hur många skulle han ha råd att spara?

Harry representerar och propagerar för en laissez-faire kapitalism när den är som värst, utan någon form av social reglering och kontroll. Hans egocentrism och moraliska ignorans uttrycks tydligt när han lutar sig mot en av väggarna i gondolen, betraktar Holly spefullt och säger: "In these days nobody thinks in terms of human beings. Governments don't, so

why should we?”

Orson Welles har svårt att få till scenen i gondolen. Han är nervös, svettas ymnigt och kommer av sig. Reed pressar Welles till trettio omtagningar innan han är nöjd. Men Welles improviserar själv fram sekvensens berömda slutreplik. Efter att de har klivit ur gondolen vänder sig Harry mot den missmodige Holly: ”And don't be so gloomy. After all, it's not that awful. Remember what the fellow said. In Italy under the Borgias, they had murder, terror, bloodshed – but they produced Michelangelo, Leonardo da Vinci, and the Renaissance. In Switzerland, they had brotherly love, five hundred years of democracy and peace, and what did they produce? The Cuckoo clock. So long Holly!”

de. Holly erkänner. Anna river sönder passet: ”Look at yourself. They have a name for faces like that.”

Holly går tillbaka till Callaway och vill ha ett flyg ut ur staden med en gång. ”So she talked you out of it.” Holly visar fram det sönderrivna passet. Han vill inte längre hjälpa Callaway. På vägen till flygfältet stannar Callaway vid ett barnsjukhus. Tillsammans med Holly går han in på en avdelning: ”All the kids in here are the result of Lime's penicillin racket.” Holly går från säng till säng. Kameran ligger på hans sorgsna, förtvivalade ansikte. Man får inte direkt se något barn. En nalle tas ur en säng och slängs i en låda. Tillbaka i bilen är Holly sammanbiten: ”All right, Callaway. You win. I'll be your dumb decoy duck.”

Orson Welles i Wiens kloaker

Callaway vill att Holly hjälper honom att ta fast Harry. Holly är tveksam. Tjugo års vänskap är en lång tid. Men han går med på det om Anna får ett nytt pass och säkert kan lämna Wien. Han följer Anna på avstånd när hon går på tåget. Anna upptäcker honom, kliver av och förstår att hon är priset för Harrys infångan-

Fällan är gillrad. Holly väntar på Harry i ett café. Utanför är militärer gömda. En jättelik skugga ses mot en husvägg. Alla gör sig beredda. Men det är bara en trasigt klädd ballongförsäljare. Reed gör en blinkning till Fritz Langs film *M* (1931). Cittran spelar *Limetemat* och Harry dyker upp på toppen av en hög ruin.

Anna kommer med en trotsig min in på cafét: "Harry won't come. He's not a fool." Men Harry kommer. Anna ropar att han ska ge sig av, polisen är utanför. Harry springer. Visselpipor blåser. Jakten börjar. Harry försvinner ner i en kloakingång. Militärer, poliser och hundar följer efter. Reed visar spektakulära bilder med kloakgångar breda som floder, vattenfall, broar och spångar. Männens skuggor spelar mot vägarna. Skott hörs. Harry är skräckslagen och desperat. Han prövar att ta sig ut, men möter poliser som spärrar vägen. Fotsteg ekar i gångarna. Det tycks vara folk överallt. Harry vadar med vatten upp till knäna. Han får syn på Paine och skjuter honom till döds. Callaway besvarar elden och skadeskjuter Harry. Svårt sårad kravlar han sig upp för en trappa, som leder till en utgång. Han sträcker fingrarna genom gallret men orkar inte öppna luckan. Holly tar Paines pistol och följer efter Harry. Kameran skiftar mellan Hollys och Harrys ansikten när de ser varandra i ögonen. Harry nickar svagt och Holly skjuter.

För många är sekvensen i kloakerna filmens höjdpunkt. Kraskers bilder är oförglömliga. Orson Welles ville dock inte spela in några scener där nere. Han tyckte det var kallt, blött och luktade illa. För en man från Kalifornien var det en olämplig plats. Reed fick använda hela sin övertalningsförmåga.

I sammanhanget kanske man också ska minnas att Wien är Sigmund Freud och psykoanalysens födelsestad och kloakerna under staden skulle kunna ses som symbol för det undermedvetna. Filmen berättar Hollys historia, hur han slits mellan sin vänskap med Harry, kärleken till Anna och sin moraliska plikt känsla. Holly söker efter Harrys mördare bara för att själv bli den som dödar honom. Kanske är hela dramat Hollys dröm och Harry hans onda jag, som han undermedvetet vill utplåna.

I den sista scenen är vi tillbaka på kyrkogården. Prästen läser. Anna strör jord över Harrys kista. Holly ser på med hatten i handen. Callaway tar med sig Holly i en jeep för att skjutsa

honom till flygfältet. "Wait a minute. Let me out." Holly kliver ur och ställer sig lutad mot en kärva. Han ser Anna i fjärran där hon kommer gående i en allé. Kameran är helt stilla och låst, med Holly till vänster och Anna centralt i bilden. Efter en lång vandring når hon fram till Holly och passerar honom utan att kasta en enda blick. Holly tar fram en cigarett och löv faller sakta från träden.

Greenes roman slutar annorlunda. Holly springer där ikapp Anna och de vandrar tillsammans genom allén arm i arm. Reed ansåg att ett sådant slut var helt omöjligt och direkt cyniskt. Selznick höll på Greene, men Reed fick sista ordet. Greene insåg senare att han hade fel och i introduktionen till romanen skriver han: "One of the few major disputes between Carol Reed and myself concerned the ending, and he has been proved triumphantly right."

The Third Man har premiär i september 1949. Strålande recensioner och stor publik-tillströmning, utom i Österrike där filmen blir njuggt behandlad och tas bort från repertoaren efter enbart några veckor. Anton Karas ligger etta på Billboardlistan i elva veckor med *The Harry Lime Theme*, Robert Krasker får en Oscar för bästa foto och Carol Reed tilldelas Guldpalmen i Cannes.

Claes Reit tog studenten på Hvitfeldtska på real-linjen 1965. Numera är han professor emeritus på Institutionen för odontologi vid Sahlgrenska Akademin. Har under senare år publicerat böckerna Gilbert Holmström: Jazzmusiker (Tid & Rum, 2020) och Möte med minnen. 15 fotografier och en vandring upp för en brant backe (Tid & Rum, 2020). På samma förlag utkommer under nästa år två böcker om film noir: Film noir à la carte. En liten gajd till 250 filmer och Den mörka spegeln. Avsnittet om Den tredje mannen är taget ur den senare.

Om vikten av sanning, ärlighet, heder och ära.

FLEMMING SINCLAIR

På hösten 1954 var jag mycket stolt och nöjd med mig själv, då jag efter fyra år i folkskolan lyckats komma in på Norrköpings Högre Allmänna Läroverk, endast min mor var lyckligare än jag.

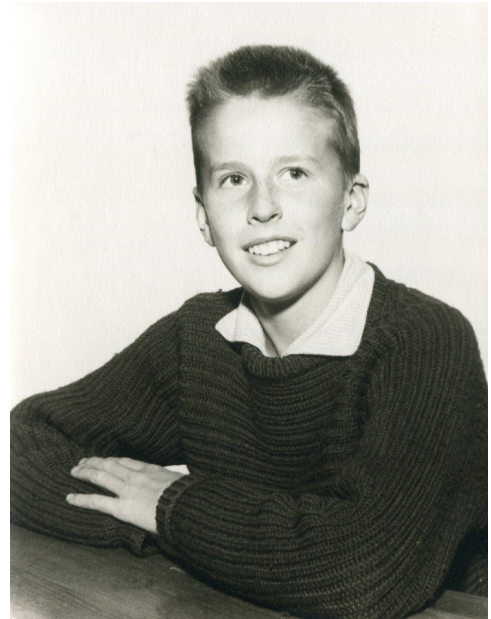
Läroverket var ju betydligt tuffare än folkskolan, men jag hängde med hyfsat och mina storsyster, som också gick på skolan, predikade att vissa ämnen såsom matte, svenska, engelska var viktigare och betydde mer än musik, teckning t.ex. och detta satte sig av allt att döma i bakhuvudet på mig, något som oturligt nog skulle visa sig längre fram på hösten.

I musik hade vi en ganska stor och fetlagd musikdirektör. Mycket välklädd i vit skjorta, röd slips, mörk väst och kostym, men med den egenheten att när han stående på podiet höll lektion, så placerade han sin stora mage på ett vackert litet rokokobord och denna speciella egenhet hade gett musikdirektören öknamnet "Pungen", men helt utan sexuella anspelningar.

Vad som under hösten 1954 hände på "Pungens" musiklektioner är mig fortfarande en gåta. Jag var där fysiskt, men mentalt var jag långt borta. Långt bortom molnen och solen där utanför fönstret, i tankarna. Men musik var ju inte så viktigt...

På näst sista musiklektionen på höstterminen slår "Pungen" helt överraskande till med ett prov. Han spelade på flygeln och vi 34 elever skulle på notpapper skriva ner vilka noter han spelade! Jag var i chock, detta var rena grekiskan för mig och goda råd var dyra. Då ser jag "Kängrun" snett framför mig. Han var kvar-sittare och kunde detta med noter; vilken rad,

halv-, helfyllda eller öppna, flaggor hit eller dit och jag såg precis vad han skrev. Detta var min enda chans, att få ned något skrivet på mitt tomma notpapper, så jag skrev av "Kängrun" - rakt av! Namnet "Kängrun" kom sig av hans vana/ovana att jämt hålla sina händer i bröst-höjd.

"Pungen" slutade spela, jag hade plankat "Kängrun" exakt, så innan jag lämnade in notpappret, så ändrade jag på 6-7 ställen på notpappret, flyttade, fyllde i, satte på flaggor, då jag inte ville framstå som lika duktig som "Kängrun". Kanske hade han ALLA rätt. Och så lämnade jag in mitt musikprov på notpapper till "Pungen."

En vecka förflyt och så var det åter dags för musiklektion, terminens sista med "Pungen," som var på strålande humör, spelade och sjöng. Sedan blev det dags att lämna tillbaka proven, som han viftade med och var mycket nöjd - Han lägger upp magen på rokokobordet och så säger han: "Det finns en stjärna här i klassen,

som hade ALLA rätt och det är ”Sinclair!!!” Jag var åter i chock, tänkte att ”Pungen” förväxlat mitt prov med någon annans, men icke.

– ”Pungen” höjde mig, Sinclair, högt upp i de musikaliska rymderna och nu ville han, att jag skulle komma fram på podiet till den svarta musiktavlan med G klaver och notstreck, för nu ville ”Pungen” briljera med mig, han skulle spela på flygeln och jag skulle skriva noterna på den stora svarta musiktavlan...

Jag gick på darrande ben fram och klev upp på podiet. Jag står där med en vit krita i handen, när ”Pungen” höjer armarna för sitt första nedslag på flygeln. Jag är skräckslagen och ber till gud, ”radda mig!!”

Då ringer den kraftfulla skolklockan. Nu är lektionen slut! ”Pungen” hejdar sig i nedslaget och säger besviket: ”Sinclair vi får ta detta istället på första lektionen efter jullovet. God Jul på er allihopa!”

Jag hade kunnat bli religiös för mindre, helt vimmelkantig drar jag en suck av lättnad och ragglar ner från podiet. Lättnandet är också extra stort, då jag vet något, som ”Pungen” inte har en aning om.

Nämligen att jag, mina systrar, pappa och mamma flyttar till Göteborg inom några dagar, där jag skall börja vårterminen i 1⁵ a, i realskolan på Hvitfeldtska, dit jag nu bar med mig; akta dig för att fuska, tala sanning, var ärlig och hederlig, stå för vad du gjort, vare sig rätt eller fel!!!

Det visade sig snart vara ett ”bra bagage,” att ha med sig till Hvitfeldtska Läroverket.

Vildvinet och rektor Gunnar Hesslén.

I maj 1955 växte det vackra, röd-grönskimrande vildvinet längs väggarna upp till tornet och taket på Hvitfeldtska Läroverket. För oss lärjungar i 1⁵ a var det lockande att klättra i vildvinet, som verkligen satt fast som berget mot det röda teglet.

En gång var vi fyra elever i klassen som lyckats ta oss upp några meter över marken. Plötsligt hörs ett bekant flåsande. Det är vår rektor Gunnar Hesslén, som lätt ansträngd, med bara en fungerande lunga tagit sig fram till oss och nu stöter fram: ”Ni vet väl, att ni INTE får klättra i vildvinet!

Han fortsätter: Vilken klass går ni i, kom genast ner! Vi hoppar ner och säger pliktskyldigast att vi går i 1⁵ a. Vår rektor går irriterad och flåsande in genom stora porten. Det ringer in och vår lektion börjar och vi trodde nog att allt blev överstökad med rektorn.

Fem minuter senare knackar det på dörren till klassrummet och vår rektor kommer in. Med sin ansträngda andhämtning stöter han fram frågan vilka de fyra elever det var som just hade klättrat i vildvinet?

Med erfarenhet av musikdirektör ”Pungen” på Norrköpings Läroverk i gott minne samt mina sanningslöften i färskt minne reser jag mig genast, ställer mig vid sidan av bänken och säger mitt namn. Men problemet är, att ingen annan reser sig upp...

Rektor Hesslén väntar under en lång tystnad, inget händer. Till slut säger han att det var bra att jag erkände och var ärlig, att jag därför slipper påföljd; anmärkning eller annat straff - men tillägger att vi elever absolut INTE får klättra i vildvinet! Om det upprepas, blir det kännbar bestraffning för den som bryter mot förbudet, därmed BASTA!

Klassens översittare och jag

I januari 1955 började min skolgång i 1⁵ a på Hvitfeldtska och jag förstod omgående, att jag var en utbölning från Östergötland, som kom till en klass, som svetsats ihop under en hel hösttermin, där alla visste sin plats och rangordning i klassen och så kommer det en ny kille, som talar konstigt, så att alla skrattar, när han t.ex. läser: "Sköööna mö" eller säger att den sista Biggles-boken han läst är. "Biggles och den svarte rööövaren....." - Ordet mobbing fanns inte då, men trakassering av sådana, som avvek från andra i en grupp, klass, på arbetsplatsen, har nog alltid funnits, så länge Homo Sapiens befolkat vår jord!

*Hvitfeldtska mössorna i handen på gossarne...!
Karl-Göran, "Kolja" och jag på väg till skolan
1956.*

Störst och starkast i klassen var R. och han var därmed också högst i hierarkien. Utan att direkt "mobba" mig, så skulle jag i alla fall veta, att jag var under honom, veta min plats och inte sticka upp! Jag var vid den tidpunkten ingen stor kille, men vältränad, då jag under 4,5

år varit med i NGF, Norrköpings Gymnastikförening bl.a. ihop med blivande fotbollsproffset Ove Kindvall. Alltså avancerad gymnastik för småkillar och så hade jag en del slagsmål bakom mig sedan folkskolan...

Konfrontationen var oundviklig, jag skulle veta min plats och på en rast utmanade R. mig och så var slagsmålet i full gång, vilket alltid var en publik tilldragelse på skolgården. R. och jag själv var så upptagna med att puckla på varandra att vi inte märkte när det ringde in och alla åskådare försvann. Först 10 min. senare, när vi blodiga, helt utmattade och med sönderrivna kläder plötsligt upptäckte, att vi var ensamma på skolgården, så linkade vi in i skolan/ klassrummet, där vi fick en utskällning för dåligt uppförande plus anmärkning: "f.f.f." = för fula fasoner och för sen ankomst till lektionen.

Efter den dagen var rangordningen i klassen 1⁵ a återställd och ingen mer i klassen provocerade mig, inte heller R., som väl tyckte, att det kostade för mycket, då ingen av oss varken vunnit eller förlorat.

Hur klassens udda krumelur L. och jag blev kompisar.

Realskolans 1⁵ a övergick hösten 1955 i 2⁵ a. Då var jag redan kompis med L, som var klassens original och mesta krumelur. Innan läsåret var slut våren 1956 hade L. plöjt igenom Strindbergs Samlade Verk. Till exempel! Vi spelade ibland schack på rasterna. Det var nog han som vann mest.

L. hade alltid högsta betyg på sina uppsatser, vilket väckte avund hos andra i klassen såsom A. och S. Vår klassföreståndare och lärare i svenska, XX; läste högt från L's uppsatser vilket hände i stort sett efter varje uppsatsskrivning. Det gillade inte de pennalistiska eleverna A och S

L. hade inte som jag slagit sig till en hög ran-

king i klassen. L. var långt ner på klassrankingen och respekten var låg särskilt bland de avundsjuka, som aldrig kom upp i de höga betyg, som L. uppnådde. Dessa lymlar tog varje tillfälle i akt att banka och slå på L., varje gång klassen trängdes i skolsalens dörröppning för att komma ut eller in i klassrummet.

På gymnastiklektionerna syntes L.'s alla blåmärken, då L. hade en särdeles ljus hy. Men på den tiden reagerade inga lärare på det, trots att detta var konstant förekommande och tydligt på varje gymnastiklektion under 4 års tid. Misshandeln upphörde först när gymnasiet och en ny klass tog vid!

L. och jag brottades ibland på skoj. Styrkan fanns där, varför jag föreslog, att han skulle "slå sina plågoandar på käften" och sedan få vara ifred, men L. svarade: "Jag är en fridens man, jag slåss inte....!" Jag ångrar idag, att jag inte skyddade honom mer, då detta hade varit rätt så lätt för mig, att gå emellan och hota mobbarna. Men det skedde inte då jag hade inställningen att detta skulle han klara av själv.

När jag fyllde 13 år i februari 1956 bjöds L. på kalaset. L. hade som present med sig den enda av Cederborgs pojkhistoriska romaner som jag inte hade läst. Det var "Grevinnan Armidas Hämnd" häftad, som L. antagligen letat upp på något antikvariat då den varken fanns på biblioteken eller i bokhandeln.

Jag har fortfarande kvar denna bok som också är försedd med en dedikation till mig på min födelsedag; datum och från vännen L., under-tecknat med hela hans namn. En då mycket uppskattad present.

Min mor hade ju hört om L. och hans avancerade ordval i sina uppsatser t.ex.: "När jag kom in bland dessa skogens adelsmän, frapperades jag av den ljuva doften....", så min mor säger: "L. skall väl bli författare, när L. blir stor...?" Varvid L. blixtnabbt replikerar: "Ja, kanske rentav professor!" - Min mor glömde aldrig den repliken! Inte heller jag...

Flemming som tillhört valberedningen sedan länge övertalade mig att ta på mig rollen som redaktör för Årsboken 2007 redan. Något år senare anslöt sig Sven och den moderna utformningen av boken skapades, inte minst det mer omfattande bildinnehållet. Flemming får ta åt sig äran av dessa rekryteringar till kamratföreningen. Flemming var en duktig gymnast i Frithiof, gymnastikföreningen som stod under "Slättis" ledarskap. Efter studenten läste Flemming på "käftis" i Malmö - och det rimmades: "Flemming i sin vita rock - han är skolans bästa kock..." Ja, så kunde det gå till! Eljest var Flemming en storseglare med den vackra "Circe" - se bild - på våra näraliggande kuster; Svenska, Danska och Norska. "Nu kommer gutterne - no blir det gøy" sades det i bl.a. Sandefjord... Tillsist lyckades det att övertala Flemming att publicera i Årsboken... /Bo Eneroth

VARIA 2022

ULF G H MALMSTEN

Varia-redaktören tackar - ingen nämnd och ingen glömd - för influtna bidrag. Bilder är författarens, om ej annat anges.

Hur det började ...

Idéerna och inspirationen till Årsbok 2022 föddes och växte till, redan efter Release-partyt i december 2021. Pandemins restriktioner fick oss alla hålla mötet å café Landala Torg.

Redaktionen; Fleming Sinclair, Klas Borssén, Bo Eneroth, Gilbert Holmström

Klas Borssén, Bo Eneroth.

Fleming Sinclair

Den stora ökningen av inspiration kom nog under årets goda sommar och ännu mer vid Redaktionsmötet, som traditionsenligt hölls å "Jungans", dvs *Jungrens Café Avenyn*. Det berättades minnen, goda historier samt en

och annan limerick. Bilderna visar redaktionskommittén med de kända klassiska målningarna å "Jungans" väggar.

Jan Westin

Bertil Steen med sin faders studentkåpp.

Redaktionen och många Hvitheldtare drabbades under 2022 av sorg. Två trofasta mångåriga medarbetare lämnade detta livet: **Christer Hedin**. Föddes 1939. Tog studenten vid vår skola 1958. Han var islamolog och disputerade i Religionshistoria. Arbetade som radiojournalist och blev chef för Vetenskapsradion vid Sveriges Radio. Han har kåserat vid årsmöte. Flera artiklar i Årsböcker hade sprungit ur hans penna. Krister Hedin dog i Lidingö, januari 2022. **Sven Tesch Hallström**. Föddes 1944. Tog studenten vid vår skola 1964 på Reallinjens biologiska gren. Professionellt arbetade han med PR och främst hemsidor. Han skrev flera artiklar och utträttade stort arbete vid redigering av Årsböcker. Skrev nyttiga anvisningar till författare. Deltog flitigt vid i Gamla Hvitheldtares Facebook-grupp. Sven Tesch Hallström dog hemma, i Skanör, oktober 2022.

Sven T. Hallström vid Release-party 2009.

Christer Hedin.
Foto B Eneroth.

Om vår skola ...

Året började nästan ”som vanligt”. Äntligen skulle livet kunna levas utan de besvärliga och förhatliga Covid-pandemiska restriktionerna! Framtida tron blomstrade. Till sommarens vackra början kunde åter studenter ses springa ut, nästan som förr i världen!

I husorganet GP kunde man läsa mot slutet av juni i år, att Hvitfeldtska åter hade högst söktryck bland de kommunala gymnasierna i Göteborg! Till envar av de 656 platserna var det 1.36 sökande!

Detta avspeglade sig också i diverse prestationer! I Skolornas Matematiktävling, som hölls i Linköping, vann Hvitfeldtskas lag, närmast följt av Norra Real, Stockholm. I denna tävling, arrangerad av Svenska Matematikersamfundet, har vår skola deltagit sedan 1960-talet. Individuellt segrade Kevin Haagens Strömberg, NA19EF. I intervju med tidningen Göteborg Direkt, sade segraren, att *Matematik är vackert!*

I GP kan man vidare läsa, att bland de fem enskilda program (”linjer”) med högst betygs-poäng i Gymnasieexamen 2020/2021 placerar sig Hvitfeldtskas Estetiska och Naturvetenskapliga program högst med respektive 17.2 och 16.9 poäng. Här motsvaras 20.0 av högsta betyget ”A” i alla ämnen. Skulle motsvara sällsynt men dock ”A-student”!

Bland övriga framgångar kan noteras: Mot slutet av mars månad arrangerades tre jubileumskonsert. Det firades, att Musiklinjen fyllde femtio år! Musiklinjen, med sextioåttio elever per årskurs, fortsätter med Göteborgs Lucia. Två elever i årskurs 1 Estetik-musik, Sofia Ramstedt och Gustav Berghe hade stor framgång med den helt nya kompositionen Askims Kyrkas vals. Detta musikstycke uruppfördes medio september vid musikgudstjänst, som firade kyrkans återinvigning efter dess restaurering. Nämnda elever deltar aktivt i Askims Kyrkas Ungdomskör, vars dirigent, Organisten Peter Johanson, blev student vid vår skola 1976. En elev fått stipendium till fem

års fortsatta studier i Japan. En elev antagen som trainee vid Svenska Handelskammaren i Hamburg. *Nils Kalmnäs Drakenfors* NA19EF erövrade i juli månad silvermedalj, Biologiolympiaden i Yerevan, Armenien. *Josefine Stark* HA19B, erövrade silvermedalj i årets Yrkes-SM Butiksförsäljning.

Under 2022 utsågs till *Elevstipendiater: Clara Tivesten Ohlsson* NA20B och *Sebastian Lennartsson* ES20A (musik). De belönas båda för utmärkta studieresultat, god samarbetsförmåga och mycket gott kamratskap.

Skrivarstipendium delas ut vid höstterminens avslutning i december. År 2021 tilldelades det *Leia Magnusson* SA19GH.

Sofia Ramstedt, Peter Johanson, Gustav Berghe.

Negar Zarassi och Christer Holmström, värmötet mars 2016.

Ungdomsbild Ylva Olaison, höstmötet 2012.

Här nämnas några tidigare elevers stora framgångar: *Gilbert Holmström*, student 1955, som nått stora succéer med sin underbart sköna jazz. *Negar Zarassi*, student 2001, är nu känd internationell operasångare för scen, konsert och skiva. *Laleh Pourkarim*, student 2001, framträdde framgångsrikt på Ullevi vid sin 40-årsdag! *Ylva Olaison*, student 2005, nådde mycket stor framgång hos Folkteatern i Göteborg. I ”K” av Katarina Frostensson. Gavs

lysande recensioner i GP, DN och SvD. Varieradaktören bär fram, full av beundran, sina varmaste lyckönskningar till dessa alla andra framgångsrika Hvitfeldtare.

Länge har det rått stor trängsel i Bamba under luncherna. Den nuvarande lokalen räcker inte till, vilket medfört långa köer och stor tidsspillan. Därför har en del elever fått luncha utanför skolan. Dessutom har provisoriska matsalsbyggnader såsom tält uppförts, vilka blivit kvar under tre år. Se bilder i Årsböcker 2020-21. Nu planeras ny byggnad, med bland annat ny Bamba och flera andra lokaler för skolan. Byggnaden skall så väl som möjligt skall smälta in i omgivningen. Även närliggande skola, IHGR (f d "Göteborgs-skolan") avser använda och medfinansiera bygget. Beredning sker i olika nämnder. I bästa fall blir byggnaden klar under år 2024.

GP rapporterade om stor polisinsats till Hvitfeldtska en eftermiddag mot slutet av september. Elever och personal larmade, sedan de hört höga smällar (skott?) inne i skolan. Allt lugnade dock ned sig, när det framgick att man blott hade hört smällar kopplade till arbetet med Västlänken!

Om vår förening ...

Gamla Hvitfeldtare har nu omkring 350 medlemmar, varav åtta hedersledamöter. Viss kräftgång kan skönjas, då föreningen tidigare haft många fler. Oroande är även det minskande antalet besökare vid våra föreningsmöten! Tröst är, att Facebook-gruppen Gamla Hvitfeldtare kan räkna drygt 460 personer. För båda grupperna gäller kravet, att man antingen måste vara eller ha varit elev eller medarbetare vid skolan. Studentexamen, eller motsvarande, krävs inte.

Under året hölls en sammankomst, Årsmötet tisdagen 10 maj, då våren var som vackrast. Vi möttes i (Norra) Aulan. Sedan sedvanligt formellt Årsmöte med val hållits, se annan plats i Årsboken, lyssnade vi till *Hain Rebas*, student 1961 i L IV⁴, helklassiker. Då han utöver historiker även varit försvarsminister i

det fria Estlands första regering, var hans tankar och tal av stort intresse i denna förfärliga tid med krig i Sveriges närområde. När frågor ställts och besvarats, vandrade vi ned till Bellmansgatan och Rest *Bellmans Salonger*. Där avnjöts stärkande middag: skaldjurstårta, fläskfilet med viner samt kaffe. Goda diskussioner bjöds under middagen, avlöst med en och annan limerick! Efter måltidens avslut vandrade vi ut i den sköna vårens kväll.

Årsmötets början.

Hain Rebas

Klas Borssén talar.

Fleming Sinclair

Frågor ex auditorio.

Ny rektor, Åsa Andrén Gustafsson.

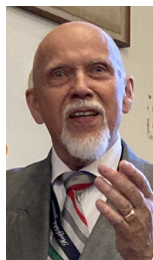
Elevkårens representant Irma Tursonovic.

Ulf Herrströmer med ny limerick.

Hain Rebas i talarstolen.

Jan Håkansson avslutar mötet.

Två trofasta medlemmar, Göran Ericsson och Tore Hamnegård.

Student-jubilarer ...

O, vilken glatt calas och festlig stämning studentjubilarer sprider! Flera studentklasser håller kontakten genom åren. Andra möts, med regelbundna intervall, till glädjefullt återseende. Här skall nämnas några:

R IV⁴ c årgång 1962 samlade utanför porten 24 maj 2022. Från vänster: Bengt Lidmalm, Claes Johnson, Lars Brink, Ragnar Olsson, Roger Asserstähl, Karl-Johan Bäckström, Bertil Hasteus, Bengt Sjögren, Christer Hemmingsson, Tony Björklund, Anders Ringström.

1. Återträff 60 år efter studentexamen (text och bilder annan medlem).

Den 24 maj samlades 11 gamla studentkamrater på Hvitfeldtskas skolgård för att fira och minnas dagarna för studentexamen 1962. Klassen RIV⁴ c bestod av 25 elever med inriktning mot naturvetenskap och matematik. Åren har gått och karriärvägarna har riktats åt olika håll men förankringen till Göteborg och Chalmers är tydlig.

Programmet den 24 maj var enkelt och praktiskt. Det inleddes med samling på skolplanen, där den evige bilentusiasten Bengt Lidmalm anlände i sin egen skapelse, en läckert guldfärgad sportcab Indigo Car. Den drog snabbt ögonen till sig från förbipasserande gymnasister.

Skolans rektor Mikael Karlsson mötte upp vid 15-tiden. Efter rundvandring i lokalerna och nostalgiprat fick gruppen en genomgång av skolans status och svenskt utbildningsväsende i största allmänhet. Inte oväntat muttrades lågmält från deltagarna - ”det vara bättre förr”. Ett lyckat inslag under rundvandringen blev sammanträffandet och samtalet med två grupper kvinnliga elever. De tystnade inför perspektivet, att deras återträff efter 60 år bör infalla omkring 2085!

Bengt Lidmalms sportcab drog gymnasister till sig.

Efter en kort promenad längs Aschebergsgatan samlades gruppen på Bistro Levantine där god mat och dryck intogs samtidigt som minnesbilder och skrönor frikostigt förmedlades. Samtliga kände, att man har fått med sig oerhört mycket ge-

Från vänster: Sven Lumsden, Claes Göran Axelsson, Anders Edström, Dag Skårman, Bo Eklund, Olle Carlsson, Richard Bark och Svante Möller.

nom livet som är väl värt att samtala kring och diskutera i kamratkretsen. Önskan och viljan till fortsatta sammanträffanden under enkla och praktiska former är stark. Gruppen insåg, att man inte bör vänta alltför länge till nästa gång.

2. 65 år efter studentexamen (text & bild: Richard Bark). I maj 2022 kunde de första studenterna på Allmänna linjen fira sitt 65-årsjubileum. Sedan 50-årsjubileet har vi träffats vartannat år. Nu samlades vi på Göteborgs stadsmuseum, där vi i flera utställningar kunde fördjupa oss i stadens 400-åriga historia. Därefter gick färden till Nilssonsberg för intagande av traditionell festmåltid: Öckeröpöjkarnas skaldjursröra, älg (skjuten i Jämtland av Dag Skårman), Västerbottentårta, champagne och andra lämpliga viner därtill! Det slog oss att vi under dessa 15 år (efter 50-årsjubileet) fått lära känna varandra bättre, än vi gjorde under de fyra åren i gymnasiet. Dagen därpå avrundades denna sejour med lunch på klassiska Kometen.

Dessa kamrater deltog: Sven Lumsden (Kungsbacka), Claes Göran Axelsson (Falsterbo), Anders Edström (Göteborg, stud 58), Dag Skårman (Frösön), Bo Eklund (Billdal), Olle Carlsson (Göteborg), Richard Bark (Lund) och Svante Möller (Sundsvall). Ej med på bild: Jan Bryng (Göteborg, stud 58).

Ej med vid jubileet: Christer Almqvist-Persson (Hamburg & Regnéville), Göran Hansson (Göteborg), Hans Dahlberg (Malmö & Maglaröd, stud 58).

3. 56 år efter studentexamen (bild okänd fotograf, men med Hans Lindbergs kamera).

Nu var det en gång, för ändå inte så länge sedan. Den goda våren 1966, närmre medio april. Då var det en klass, **R IV⁴ d**, som tog studenten. Klassen bestod av 29 gossar. Alla sprang vi fyllda av himlastormande glädje ut på trappan, sedan vi godkänts i de muntliga förhör, man hade vid den tiden. **R** betyder *Reallinjen*. Vi gick alla matematisk gren. Vår mycket omtyckte klassföreståndare var Folke Wiesel, som sorgligt nog lämnade oss alla för fyra år sedan. Några veckor efter examen for sjutton av oss till Italien, vilket kanske inte var så vanligt vid den tiden. Vi studerade landskapet, umgicks och hade trevligt. Många av oss ryckte sedan in ”i lumpen”, dvs till militär tjänstgöring under stora delar av kommande tolv månaderna. Så var det för de flesta ynglingar vid den tiden. Därefter började allvaret med studier av olika slag. Men vi lovade varandra, att vi skulle fortsätta träffas vart femte år. Och det löftet höll vi! *Vi höll kontakten!*

År 2021 skulle vi fira 55 år. Pandemin rådde. Träffen sköts upp till april 2022, alltså blev det 56 års jubileum! Av de ursprungliga 29 ”gossarna” hade tjugo anmält närvaro. Nu blev en sjuk, varför vi blev nitton. Vi samlades först å skolan. Tog ett ”varv”. Förr sprangs detta varv om cirka 750 meter i kuperad terräng och backar runt skolan. Nu nöjde vi oss med rask promenad under samspråk. Belöning i form av god Hönö-kaka väntade.

Vi vandrade hem till en av klasskamraterna, Kjell Svärd, som bodde i samma lägenhet som under skoltiden! Därefter gick vi alla till RBC, dvs The Royal Bachelor's Club. Där avnjöts härlig tre rätters måltid under fortsatta samtal. När vi efter förrätten ringde till *Märta Wiesel* och åter kraftfullt sjöng studentsången, var intet öga torrt! Flera av oss hade haft Märta som lärare i engelska, tyska eller franska. Märta gifte sig sedan med vår klassföreståndare, Folke! För drygt tio år sedan adopterades Märta av vår klass, som första flicka! Efter RBC marscherade vi till "hemlig plats", dvs hem till Kjell Svärd. Där bjöds sedan vanligt nachspiel med pytt, lämpliga fluida, och massor av goda samtal!

Vid festens slut gladdes vi åt, att det nu blott är fyra år till vi möts igen. Till 60 års jubileum. Dag och lokal är redan klara!

Några avslutande tankar ...

Året 2022 löper nu mot sitt slut. Förrföra och förra åren har inneburit svåra prövningar för många av oss. Men gryende optimism märks nu hos många. Som förut kan nog intet bli, men måhända sker förändringar till det bättre. På det att vi åter får mötas till gemenskap och glädje. I förhoppning därom hälsar vi, med ordföranden Jan Håkansson i spetsen, det nya året 2023. Må allt gott, lyckosamt och gynnsamt tillkomma vår förening, oss alla och vår kära skola!

Om Varia-författaren:

Ulf G H Malmsten. Student 1966, Reallinjens matematiska gren. Senare chalmérist, komplement-latinist, överläkare, geriater, officer och gentleman.

Från vänster, bakre raden: Clas Collin, Bengt Lindström (böjer sig ned), Anders Olovson, Carl Johan "Kalix" Bergström, Anders Johnson, Henrik Hellström, Kjell Svärd, Bertil Zeitherström, Lars Olsen, Hans Lindberg, Kjell Jeppson, Jan Alness, Ralf Eriksson. Främre raden: Bengt Persborn, Ulf Malmsten, Johan Landberg, Tom Westman, Lars Olof Hartzén, Staffan Ahlstedt.

SISTA SIDAN

Liksom ett drömspel

"På en obetydlig verklighetsgrund spinner inbillningen ut och väver nya mönster: en blandning av minnen, upplevelser, fria påhitt, orimligheter och absurditeter" (Aug. Strindberg "Ett Drömspel")

Postmodernismen* har lagt en glömskefilt över Strindberg. Men så står den på en obetydlig verklighetsgrund, där inbillningen spinner ut och väver nya mönster - fria påhitt, orimligheter och absurditeter. Det blir till en värdestruktur som famnar marxismen bakifrån!

Nya postmodernistiska ord och förkortningar (nomenklaturan) genomsyrar högre utbildning och lanseras av våra "politisk korrekta" media! Språket har bl.a. begåvats med begreppet *narrativ!* Vi har ju redan orden *narr* och *narras* - så *narrativ* passar väl in i nyspråksfällan!

Nyspråk är ett begrepp ur Georg Orwells roman "1984". Begreppet syftar på hur språket används för att minska medborgarnas förmåga att tänka fritt och kritiskt. Som det tycks: här och nu!

Orwell skriver; *The great enemy of clear language is insincerity. When there is a gap between one's real and one's declared aims, one turns, as it were, instinctively to long words and exhausted idioms, like a cuttlefish squirting out ink.*

Orwells "1984" är en klar parallell till de scenarier som utspelar sig nu. Orwell, som gick bort redan 1950 fick aldrig uppleva hur sannspädd han blev! Han slapp uppleva kalla krig och USA's olika krigsinsatser. Han slapp uppleva hur maktbalansen förändrades efter Berlinmurens fall.

Kalla kriget försvann, Fredsrörelserna försvann. Det uppstod nu behov av att skapa nya hot. Och det blev *miljökatastrofhotet* som spreds som en religiös väckelse över världen. Och som om inte det räckte så fick vi *pandemihotet* (covid) som uppfanns 2019 med oerhört negativa följdverkningar.

The absence of political purpose and clarity about the future in contemporary politics give rise to politics of fear, within which politicians utilise fear to achieve their ends. (Frank Furendi)

Angela Merkel bestämde, som övertygad miljöaktivist att lägga ned kärnkraften i Tyskland och göra landet beroende av rysk gas

via Nordstream. Sverige följde i samma spår och avvecklade sex fungerande anläggningar och satade på "förnybart". Vem gynnades av detta? Ett yrvaket Europa sitter nu i Putins rävsax! Inför vintern får vi hoppas att drömspelets kommande akt inte utspelar sig i isdrottningen Narnias rike!(C.S. Lewis)

Drömspelet har blivit en mar-dröm som eldas på av olika skrämisar - till stor del påhejat av våra politiskt korrekta medier! Desinformationen är kompakt! Vem kan man lita på?

Vid fyrhändigt handklaver sutto Bo och Gilbert

* *POSTMODERNISMEN En reaktion mot modernismens strävan efter framsteg, objektivitet och förnuft. Acceptorandet av ett massmediadominerat samhälle, där det inte finns någon originalitet, bara kopior, och där parodi, satir, självreferens blir naturliga uttryckssätt. Acceptorandet av världens globalisering, decentralisering, fragmentisering och pluralism. Idén om att allt är relativt och subjektivt, till exempel erfarenhet, mening, moral och kultur.*